

Gedachtestroom

Wees voorbereid, dit boek is wild en chaotisch, hou vol en je zal kunst ervaren. Maar wel heel abstract.

Ik leek een droom te zijn in mijn eigen leven. En soms was die droom eerder een nachtmerrie. Ik ging stuk. Ik kwam veel te weten. Wat nu? Ik ben er nog steeds. Mijn vrijheid ben ik nooit bekomen. Toch geen externe vrijheid. Er is altijd innerlijke vrijheid. Ik kan mezelf zijn. En ik kan in aanzienlijke mate voorkomen dat ik mezelf verlies in de wervelstromen van het leven. Het is gevaarlijk om te denken dat ik mezelf kan realiseren. Dat was de droom die mislukte. Misschien kan ik hier en daar zo'n droom weer een beetje opvissen. Maar vooral dien ik te voorkomen dat ik de controle over mijn innerlijke vrijheid zou verliezen. Ik dien mezelf te zijn en daaruit kan ik dan vertrouwen scheppen.

Het leven is alles, de dood is niets. Puur leven kent geen doodsheid. Maar in elk leven zal wel doodsheid schuilen want overall is er vast een sleur en zwaarmoedigheid. Tenzij, in die vreugde die het leven zelf is. Men is het leven niet. Maar in het leven schuilt het leven. Als een geschenk dat zich verrijkt, zolang men niet afwijkt van wat het leven van zich vraagt.

Het leven is niet slechts moreel. Liefde kan zich sterken en verrijken. Maar zorgen voor iemand kan ook als een sleur worden. En daarin schuilt dan weer doodsheid. Vanaf we een kader aan het leven gaan toeschrijven, trachten we om het leven te laten voldoen aan de eigen normen. En het leven heeft altijd haar eigen zeg.

Men kan plezier beleven, opgaan in seksualiteit. Amorele zonden die zich verrijken maar evenzeer zich binden aan een levenswijze die niet vrij is van sleur. Het leven is ook niet slechts amoreel.

Men kan macht misbruiken. De waarheid verkondigen daar waar die eigen waarheid dun bezaaid is met waarheid. Maar ook zo bindt men zichzelf aan dun bezaaide 'waarheid'. Men beseft mogelijk niet dat er doodsheid schuilt aan het kader dat men heeft gecreëerd. Maar net dat is dan het misbruik dat men zichzelf heeft toegedaan wanneer men slechts bereid was om te geloven in de fel belichte omkadering, die zich blind maakt voor de waarheid die er niet in past. En zo is het leven ook niet immoreel, ook al kan er leven in schuilen voor zij die dat in zich dragen.

En zij die het misbruik van macht ondergaan, zij zullen hun vrijheid bekomen wanneer ze hun eigen waarheid, die de grondige test van de eigen zelfbevraging heeft doorstaan, kunnen volhouden voor zichzelf, opdat het leven kan blijven schuilen in zich, ook daar waar anderen zich dat lijken te willen ontnemen wanneer zij zich uw waarheid lijkt te willen ontnemen.

Het leven in het leven, is het leven zelf. Het is de bevrijding van de doodsheid, daar waar ze ook zou schuilen. Steeds rebelleert ze, soms uitgeput, soms een bron van steeds hernieuwde kracht. Ze groeit via de mens die haar laat openbaren als de liefde die ze is; de liefde voor het leven. Dat is de genezing van pijn.

Ja, het leven is alles en de dood is niets.

Iemand die enkel ellende kent in het leven, die zal misschien niets lijken te verliezen wanneer hij/zij voor de dood zou kiezen.

Maar in het leven schuilt doodsheid en leven.

Iemand die vreugde en liefde kent, die kan haast onmogelijk voor de dood kiezen.

Geluk heeft een slechte naam gekregen. Eerst was het een hype. Dan leken mensen ongelukkig te zijn wanneer ze gelukkig probeerden te zijn. Dan zei psychiater Dirk De Wachter, die in België een hele media-persoonlijkheid werd: “We moeten terug leren om ongelukkig te zijn.” Wel, dat is een punt. Maar iemand die depressief is, die is als een gevangene die zo'n gewicht meesleurt waaraan hij/zij geketend is. Wel, die dient te leren om is niet ongelukkig te zijn. En om dan niet meteen te hervallen door weer gekwetst te zijn of down te zijn. En dat is de bevrijding.

Het is zoals mensen die zich lijken te begraven met hun oordeel. En hoe meer grond ze over zich scheppen, hoe duidelijker het wordt dat ze iets anders begraven dan dat men zelf is. En als men dan helemaal begraven is, dan lijkt men er niet in te liggen. En dan kan men het graf aanschouwen en het achterlaten.

Zo moet het misschien ook gaan met depressie of zelfmoordgedachten. Als men zulke gedachten heeft, wat is dan dat aspect in zich dat dood wilt? Het is datgene in zich dat lijdt, dat men niet wilt achterlaten, maar waar men ook geregeld niet mee wilt leven. Wel, misschien dient men het dan toch achter te laten.

De liefde kan weliswaar als een open wonde zijn waarin iedereen bedoeld of onbedoeld zout kan strooien. Maar de liefde is ook datgene wat geneest. Het gevoel van genezing, is een gevoel van liefde. En dan is er de vreugde die volgt.

De liefde is een alternatief op de strijd die men voert met anderen of zichzelf. Want in de liefde zelf, is er geen strijd.

Alleen, de liefde en vreugde is niet genoeg. Men dient iets te wijzigen aan het leven, hoe bescheiden het ook moge zijn, opdat het een andere wending zou krijgen. Een andere ingesteldheid. Men dient iets te beslissen opdat men meer het leven in het leven zou kunnen vinden. Het lijkt niet evident te zijn om alles in te kaderen volgens hoe men het zelf wenst te zien, bv. als dat deugdzaam mooie betekenisvolle leven. Wat dan een verrijking kan zijn, is amorele macht. Als de vrijheid om te doen wat men wilt maar zonder immoreel gedrag te willen toestaan. Zo kan men losbreken van het eigen kader... of eerder het eigen kader verruimen. De eigen baas zijn. Maar zonder te denken dat men meester is over zichzelf of anderen.

Zulke pogingen kunnen zich dichterbij brengen tot een betekenisvol leven. En als men dan later de dood nadert, dan zal men beter kunnen aanvaarden dat alles zich ontnomen wordt dat zich geschonken werd.

Het leven lijkt soms zo groot te zijn dat we er geen weg mee kunnen. Zoals Atlas die de wereld draagt, alleen lijkt dat voor velen net soms te zwaar te zijn. Het lijkt te groots te zijn om het tot een voltooiing te brengen die groots genoeg is om het de eer aan te doen. En dat kan net op ons wegen. Het kan ons verlammen. Maar als we toch iets proberen te doen, al was het maar om die 'wereldbol' een beetje te rollen i.p.v. te dragen in

onze zogenaamde onbrekbare grootsheid, dan kunnen we het leven alsnog meer waarderen en liefhebben. En misschien is dat op zich al ergens groots. Als een bescheiden maar belangrijke overwinning op het leven ten koste van die doodsheid.

Voor mij was die zogenaamde 'wereldbol' te zwaar omdat ik moreel wou zijn terwijl dat niet leek te lukken in het oordeel dat anderen over mij velden.

Mensen die ik als moralist zie, zijn bv. Bernie Sanders of Noam Chomsky. Zij slagen daar in omdat zij in zulke aanzienlijke mate zich voorbeeldig lijken gedragen te hebben. Want de zogenaamde wet van Murphy voor moralen is ook op hen geldig. Alles wat tegen zich zal gebruikt worden, zal tegen zich gebruikt worden. Bernie Sanders werd bv. in zijn verkiezingscampagne geconfronteerd met een artikel dat bedenkelijk zou zijn en dat hij 30 jaar terug had geschreven. Dat leek ongeveer het enige te zijn dat ze tegen hem konden gebruiken. Daarmee dat hij zulke aanval kon overmeesteren.

Dergelijke zaken gelden ook voor Noam Chomsky. Hij werd bv. decennia lang af en toe aangevallen omwille van een fout in een boek dat door hem geschreven werd. Een fout die gecorrigeerd werd in een tweede uitgave.

Dus de wet van Murphy lijkt wel degelijk zich in zekere mate te manifesteren. Maar omdat zij zich zo feilloos lijken gedragen te hebben, blijven zij overeind.

Maar wat als bv. Bernie Sanders toch zou kunnen zwart gemaakt worden? Wel, dan zou hij misschien zijn spreekwoordelijk kruis moeten dragen. En dan zou hij

misschien plooiën omdat zijn positie onhoudbaar is geworden, zelfs wanneer hij zou inzien dat hij een goed moreel besef heeft.

En sommigen zouden dat dan jammer of pijnlijk vinden voor Bernie Sanders omdat ze in hem geloven. Anderen zouden misschien met een grijns hun bevestiging vinden in hoe de wereld werkt, namelijk, dat de macht het haalt en niet de morele rechtvaardigheid. Wat ook geregeld zo is. Maar wat voor Bernie Sanders zelf? Hij zou kunnen lijden omdat hij niet langer die moralist kan zijn ook al was dat zo geïntegreerd in zijn persoonlijkheid. Hij zou dat dan lijdzaam kunnen ondergaan. En dan kan er bevrijding zijn door zich niet langer te willen positioneren als een moralist.

Niet om zich immoreel te gaan gedragen, uiteraard. Maar om een toenadering te maken tot het amorele. Zo kan men zich vrijer maken van het oordeel van anderen over zich omdat men er zich veel minder mee zou bezig houden. En de liefde zal nog steeds daar zijn. Want uit liefde kan men wel willen dingen doen voor anderen en dat kan uiteraard moreel zijn als men dat wilt en als dat gepast zou zijn. Maar de intentie in die liefde kan amoreel zijn. Men hoeft zich immers niet altijd bezig te houden met moralen wanneer men iets doet uit liefde. Die liefde kan gewoon relatief spontaan plaatsgrijpen. En het gevolg kan dan wel moreel zijn. De intentie kan evenzeer amoreel zijn.

En is er andere liefde mogelijk? Een liefde die meer getuigt van plicht en een moreel besef? Waarin de intentie dan wel moreel is? Vast wel. Maar die liefde lijkt ook gevaarlijk dicht aan te leunen bij het veroordelen van anderen omdat zij zulk

plichtsgevoel zouden ontbreken volgens hen. En zo komen we dan al weer gevaarlijk dichtbij het veroordelen van mensen met een goed moreel besef.

En zo speelt het dan uit. Wat is moreel? Om zorg te dragen voor anderen? Wel, maar men is zelf ook iemand. Is het dan ook moreel om zorg te dragen voor zichzelf? Zouden anderen vanuit hun liefde niet kunnen willen dat men zorg draagt voor zichzelf? En hoe kan men zorg dragen voor zichzelf wanneer men zich verkeerd beoordeeld voelt? Wel, door een toenadering te maken tot het amorele.

Men vertrekt dan meer van dat absolute standpunt van de moralist naar een relatief standpunt. Van het prediken en volgen van moralen omwille van hun onwankelbare geldigheid... naar het vrede sluiten met het feit dat moraliteit kan vallen. En zo kan men dan vrede vinden in het amorele als een veiliger oord voor zichzelf.

Maar dat veiligere oord lijkt er niet enkel te zijn voor de beoordeelde. Maar evenzeer voor diegene die oordeelt. Want diegene die oordeelt, kan kwaadaardigheid zien in het gedrag van de andere. En kan hiermee zichzelf belasten. Dat kan op zich wegen. Die persoon kan weliswaar zichzelf trachten te vrijwaren van zulke kwaadaardigheid om te schuilen in de bevestiging van de indrukken van de eigen deugdzaamheid. Aldus, diegene die negatief oordeelt over iemand anders kan dan zichzelf gaan aanzien als diegene die niet kwaadaardig is en die wel deugdzaam is om zo zichzelf te dopen in een bevestiging van deugdzaamheid en moreel besef. Maar er is toch een mogelijke kost. Want men kan in die bevestiging van deugdzaamheid en moreel besef des te meer al datgene wat

niet deugdzaam zou zijn, gaan schuwen om zo zichzelf te verzekeren dat de eigen morele puurheid van zichzelf wel overeind blijft. En zulk 'schuwend gedrag' staat in contrast met de spontane onbezonnenheid van diegene die een toevlucht zoekt naar het amorele. En zo bestaat de kans dat diegene die negatief beoordeeld wordt zich bij momenten gelukkiger en vrijer kan voelen dan diegene die negatief oordeelt. Wat eigenlijk jammer is voor diegene die oordeelt.

Het is natuurlijk geen kritiek op het moreel besef op zich. Wat op zich een heldere verrijking is. Maar in de praktijk lijkt het gebruik van moraliteit, ironisch genoeg, zelf tal van gevolgen met zich mee te dragen die als immoreel zouden kunnen aanzien worden.

En dan nu de kritiek op wat ik zelf schreef. Hoe zou het die fictieve Bernie begaan? Hij zou een zekere bevrijding kunnen vinden. Maar misschien ook een zekere leegte. Want wie was die Bernie? Hij was iemand die zich leek weg te cijferen voor anderen. Iemand met een zekere egoloosheid, toegewijd aan anderen. Iemand die ongetwijfeld liefde in zich had.

En dan zou hij onderuit gaan. En in de gekwetstheid die hij oploopt zou het ego of de 'ik' opduiken als een poging om zichzelf te beschermen. En dan kan men rationaliteit gebruiken als een poging om zichzelf en evenzeer dat ego, te bevrijden. Dat is de poging die werd ondernomen met de conclusie dat het amorele voor zulke bevrijding kan zorgen. Er was wel sprake van liefde maar de benadering die werd gemaakt is rationeel.

Alsook, termen zoals moreel en amoreel zijn niet echt duidelijk te associëren met gevoelens. Men kan niet echt spreken van een moreel gevoel of een amoreel gevoel. Het zijn abstracte begrippen. Liefde is anders. Bij liefde is er een begrip van wat liefde zou zijn. Maar er is ook een gevoel. En die twee staan niet los van elkaar. Die gaan duidelijk hand in hand. De persoon die handelt volgens een begrip van liefde, zal ook de liefde voelen. En zo zijn er twee 'talen', nl. gevoelens en rationaliteit die samengaan.

En door een rationele benadering te maken, werden de gevoelens misschien wat verwaarloosd. De fictieve Bernie zou in zekere mate achterlaten wie hij was door zijn bevrijding te zoeken in het amorele. Want hij zou anders zijn dan voorheen. De liefde die hij voorheen had, zoals hij ze had, zo eigen aan wie hij was, die liefde zou hij voor een stuk achterlaten. En dat zou de leegte veroorzaken.

Misschien diende hij niet zozeer die 'ik' te bevrijden. Misschien diende hij weer wat meer in de egoloosheid te vertoeven. Maar hoe kon hij het weten via rationaliteit? Hoe kon hij met rationaliteit weten dat de bevrijding niet zo zeer een bevrijding kon zijn als dat hij dacht omdat het achterlaten van zichzelf in de mate dat hij zou doen, een te grote stap zou zijn?

Dat lijkt iets te zijn dat men slechts kan voelen. En zo zijn het niet zozeer de gevoelens die irrationeel zijn, zoals geregeld stereotiep wordt gedacht. Soms vast wel. Maar soms zit er in de gevoelens net rationaliteit. En in de rationaliteit zit er soms net irrationaliteit. En om een goede reden, nl., omdat wij gevoelens hebben waardoor we die gevoelens kunnen gaan

negeren wanneer we een rationele benadering trachten te maken. En dat is op zich niet rationeel. En een oorzaak in die problematiek ligt in het feit dat er begrippen zijn waarin gevoelens niet verwerkt zijn, zoals in de termen “moreel” en “amoreel”. Zodat het gebruik van die termen aanleiding kan geven tot het negeren van een gevoelsmatige aanpak.

En dat is een probleem dat niet enkel te vinden is bij mij maar in heel veel redeneringen.

Men kan het haast aanzien als een kritiek op het gebruik van taal. Maar men kan het moeilijk de woorden kwalijk nemen. Misschien is het ook niet eenvoudig om onze woorden aan te passen opdat onze gevoelens er meer in verwerkt zouden zijn.

Een alternatieve aanpak is om meer te berusten op wat zou blijken uit wetenschappelijk onderzoek, zoals de psychologie. Zo heeft men een alternatieve aanpak om stellingen aan te nemen die we niet zomaar via rationaliteit kunnen bekomen. De stelling die gevoelsmatig werd bekomen in het voorbeeld van de fictieve Bernie, was dat de stap te groot zou zijn om zichzelf in zulke mate achter te laten. Wel, misschien is dat iets waarmee de psychologie ook hier het eens zou zijn. En zo heeft men in de psychologie dan een mogelijke alternatieve bron om conclusies over de mens die we moeilijk via rationaliteit kunnen achterhalen toch te betrekken in onze redeneringen opdat onze rationaliteit meer rekening zou houden met onze gevoelens. Ervan uitgaande dat men dus hiervoor op de psychologie kan berusten.

En zo zou men dan in de andere richting werken dan diegene die er historisch was. Om dus niet van filosofie naar wetenschappen te gaan. Maar om eerder van wetenschappen naar filosofie te gaan.

Zo kan men bijvoorbeeld, na al die omzwervingen, tot een pleidooi komen om een opleiding tot filosoof meer gepaard te laten gaan met wetenschappen opdat die filosofen in spe meer rekening kunnen houden met stellingen uit bv. de psychologie opdat hun redeneringen, hun rationaliteit, minder zou negeren wat gevoelsmatig correct zou zijn en bevestigd zou zijn in de psychologie. Als een poging om de filosofie weer meer leven in te blazen.

Hoe dan ook, ik ben eigenlijk aan het afwijken. De kwestie is: het leven speelt spelletjes met zich. Een trauma, bv., kan haast absurd zijn. Stel bv. dat iemand in zijn jeugd door zijn vader wordt duidelijk gemaakt dat hij niets waard is. En stel dat die jongeman dan bv. chef-kok wordt als een verzet tegen zijn vader om zo op te komen voor zichzelf. Die jongeman zou gejaagd kunnen zijn, zo vaak in het verzet, om te bekomen wat hij wilt bekomen. Maar evenzeer zou het kunnen dat hij op een gegeven moment, omwille van moeilijkheden, confrontaties met anderen en zichzelf, uitgeblust raakt. De gejaagdheid verdwijnt. Zodat hij niet meer zo zeer lijkt te verlangen naar die grootse prestatie als zijn verzet. En dan bestaat de kans dat hij ergens vrede begint te vinden met zichzelf. Dat hij het rustiger aan doet. Maar ergens zou hij instorten, maar soms kan dat positief zijn. Die hele carrière was zijn houvast. Eens dat houvast weg lijkt te vallen, blijft er

mogelijk niets over. En dan lijkt hij terug te vallen, in een regressie. En het lijkt haast alsof hij terugvalt naar het punt in zijn leven waarin hij het werd afgeleerd om vrede te vinden met zichzelf omwille van het gedrag van zijn vader. En als men dat dan een mild trauma zou noemen, dan is het alsof hij terugvalt naar een punt voor dat trauma. Dat hij daar iets opneemt van zichzelf dat hij was achtergelaten. En dat lijkt op zich positief te zijn. Maar ergens lijkt het evenzeer als een kosmische grap te zijn, ook al is dat woord “grap” in zulke context gewaagd en soms zeer misplaatst. Want een trauma kan natuurlijk heel heel ingrijpend zijn. Maar het lijkt haast als een speling van het lot te zijn waarin men zelf een rol kan spelen die zich voor een stuk werd aangedaan om dan later op een gegeven moment ineens in te zien dat men jarenlang in een zekere ontkenning leefde van dat lot. En dat is ergens begrijpbaar maar evenzeer is het compleet absurd.

En natuurlijk, dat was slechts een verhaaltje. Maar mijn eigen ervaring lijkt evenzeer te getuigen van die absurditeit van een trauma. Eerst wou ik vechten. Maar dat was zo zwaar. Na een tijd leek dat voor mij niet meer te hoeven en dan begon ik mij af te schermen. Maar zich afschermen lukt niet altijd en men vermijdt ook zovele dingen terwijl men probeert om een veilige omgeving op te zoeken. En dat is dan evenzeer zwaar. En dan begon ik meer aan mezelf te denken om het mezelf makkelijker te maken. En ondertussen begon ik op te komen voor mezelf en tegen die aspecten van de omgeving die ik als vijandig ervaarde. En uiteindelijk begon ik een oplossing voor mijn leven concreter te maken. Maar dan leek die oplossing een te grote stap. En mijn houvast verdween. En ik stortte in, alleen had ik deze keer het geluk dat ik ergens in die instorting

mezelf terugvond zoals ik me had achtergelaten sinds dat trauma. En zo werd het alsnog een kosmische grap waar ik zelf heel weinig mee kon lachen.

Zo is de 'ik' weer ingestort. En dat leek nodig. Nu bekijk ik het leven meer als een reis. Men doet ervaringen op. Hopelijk is er in dat leven niet te veel verplicht dat men liever niet doet. En altijd komen dingen te bestaan. Mensen zoeken vaak een houvast in hun eigen bestaan. Ze willen dat bestaan voor zichzelf volhouden of waarmaken. Dat bestaan is als iets dat opnieuw en opnieuw, haast continu dient te worden onderhouden. En dat is begrijpbaar. Maar misschien ook onnodig.

Als men instort dan kan men proberen om die 'ik' niet opnieuw proberen te onderhouden. En dan kan het leven meer als een reis zijn waarin dingen opnieuw en opnieuw komen te bestaan. Men lijkt misschien geen houvast te hebben maar men hoeft niet te vrezen dat men gaat verzinken in een 'niets' van egoloosheid. Want dingen komen altijd te bestaan. Als men bv. een mooi huis ziet, dan komt dat huis te bestaan in de indrukken die ontstaan. Die ervaring wordt iets. Als men iets leest, dan kan dat evenzeer zo zijn. En zo is het alsof men aan sightseeing doet op de reis van het leven.

De liefde die hierbij overblijft, is eerder een onpersoonlijke liefde voor anderen. Liefde voor wie zij zijn, eerder dan voor wij zij zijn voor zich. Ook al is er niets mis met die liefde die men heeft voor mensen die goed zijn voor zich in hun liefde.

Dat is een verrijking. Maar vaak bekomt men die liefde niet. Geregeld kunnen mensen zelf vijandig lijken te zijn omdat ze zich liefdeloos lijken te gedragen vanuit een persoonlijk standpunt. Maar dan kan men alsnog geregeld liefde opbrengen voor hen vanuit een onpersoonlijk standpunt. Men bekijkt hen. Men ziet dan mogelijk dat zij liefde in zich hebben. En dat zij schoonheid in zich hebben. Maar dat wil niet zeggen dat zij zich mooi en liefdevol gedragen naar zich. Soms integendeel. En soms maakt men vast ook diezelfde fout naar anderen. Maar die onpersoonlijke liefde kan genezen omdat men dan minder gebukt gaat onder hun oordeel.

Het hebben van persoonlijke liefde voor anderen en anderen voor zich, lijkt op zich positief en mooi te zijn. Maar het kan ook riskant zijn. Het kan zich afhankelijk en kwetsbaar maken van anderen. En als die persoonlijke liefde lijkt te verdwijnen, die van anderen voor zich en die van zich voor anderen, dan kan dat als liefdeloosheid aanvoelen. En dat op zich is veel pessimistischer en kouder dan het hebben van een onpersoonlijke liefde voor hen die zich misschien niet zo graag zien of zelfs helemaal niet graag zien. Het lijkt veiliger te zijn. Persoonlijke liefde hebben voor elkaar lijkt haast te mooi te zijn voor de mens. Als een fleurige utopie die gedwongen lijkt om te hoeven buigen onder haar rijke schoonheid. Zulke liefde maakt zich vast te blind omdat men zo zeker dient te zijn dat ze veilig is voor zich. Haar binding dient zo groot te zijn dat men er zo afhankelijk van wordt dat die persoonlijke liefde voor elkaar juist zou zijn voor zich en elkaar. En alle twijfel die zou ontstaan, breekt haar weer af in twijfel en conflicten tussen die mensen.

Zo lijkt het ook te gaan in de samenleving. Mensen willen bv. dat anderen, bv. migranten, zich integreren. Opdat die migranten des te meer als iemand zouden zijn die zij kunnen liefhebben vanuit hun persoonlijke liefde. Aldus, dat die migranten via hun integratie iemand zouden worden die zij kunnen liefhebben omwille van hoe zij zijn voor hen.

Maar ergens is die integratie ook een vermaning. De nadruk ligt niet op een vrije keuze. Voor velen is de integratie iets dat verplicht zou horen te zijn voor hen.

Maar als het een vermaning is, dan kan men het vergelijken met de pedagogische tik. Kan dat positieve gevolgen hebben? Wel, misschien wel. Maar toch niet onder elke voorwaarde.

Als de ouders bv. denken dat het kind iets misdaan heeft maar als ze zich vergissen en als de ouders dan het kind straffen, dan wordt niet de schuld van het kind bestraft. Maar de onschuld. Het kind hoort natuurlijk niet gestraft te worden voor iets dat het niet gedaan heeft.

Maar er zijn ook dubieuze gevallen. Wat als het kind iets misdaan heeft maar wat als de ouders fouten maken naar het kind in hun veronachtzaming naar het kind? Dan lijkt de boodschap naar het kind te zijn: "Aanvaard dat jij geen fouten mag maken en dat wij jou daarvoor straffen en dat wij juist zijn om dat te doen terwijl wij wel ongestraft fouten mogen maken naar jou." Het kind zou zich kunnen integreren met hun aanpak en hun gedrag. Het gedrag van het kind zou naar hen toe kunnen groeien. Maar omdat het gedrag van de ouders zelf niet correct is, lijkt dat op zich ook nadelige gevolgen te

hebben voor het kind. Opdat men kan bevragen of het niet beter was voor het kind om zich meer afzijdig te houden ter bescherming van zichzelf.

Anders gezegd, de pedagogische tik lijkt des te deugdzamer te zijn wanneer de ouders zelf des te deugdzamer zijn opdat het dan deugdzamer zou zijn voor het kind om via hun autoriteit naar hen toe te groeien.

Maar de ware samenleving is niet zo deugdzaam. Er zijn niet slechts mensen die zich altijd correct proberen te gedragen naar migranten of mensen met een andere huidskleur opdat zij zouden mogen verwachten dat een grotere integratie met hun cultuur wel zou mogen.

De migrant zal merken dat het vaak eerder dubieus is. Dat men zich uitgesloten voelt, verweten voelt, anders voelt, e.d. En wat kan dan de reactie zijn van die migrant? Dat het evenzeer veiliger kan zijn voor zich om zich afzijdiger te houden. En om meer afstand te behouden ter bescherming van zichzelf. Het is niet dat de fouten eenzijdig zijn. Beiden zullen vast vooroordelen hebben naar elkaar. Maar het gevolg lijkt dat de integratie in zekere mate zal falen. En dat is wat men lijkt te zien in de afzijdigheid die er kan heersen onder migranten of mensen die een andere huidskleur hebben of uit een andere cultuur komen. Opdat het idealisme van integratie tot op zekere hoogte totaal onrealistisch is. En dus misplaatst is.

Nu, ik ben heel links in mijn denken. Toch kan ik begrijpen dat het rechtse spectrum sterke punten heeft. De

spreekwoordelijke pedagogische tik via misdaadbestrijding die in de mate van het mogelijke correct verloopt, is bv. een element dat eerder rechts van karakter is. En in mijn ogen er mag zijn en moet zijn ook al ben ik totaal niet geneigd om zo te denken.

Dus de kwestie is: het rechtse spectrum hoort er te zijn, in die mate dat het correct is. En zo ook voor het linkse spectrum. Zo vullen ze elkaar aan.

Maar wat mij persoonlijk een gezondere samenleving lijkt, is een samenleving met minder pogingen tot sociale controle. Alsof men een toerist zou zijn in eigen land. Waarmee ik niets wil zeggen over het spreken van een andere taal. Maar men kan dat argument wel degelijk gebruiken. Want zelfs al is men een toerist in een ander land en probeert men in beperkte mate de lokale taal te spreken uit respect voor hen, dan nog zal men af en toe de ergernis van de lokale bevolking moeten ondergaan omdat de kennis van de eigen taal onvoldoende zal blijken om elkaar te begrijpen. En zo is er dan ook onverdraagzaamheid bij die lokale bevolking, net zoals die er hier is. Maar omdat men een toerist is, is het misschien net iets makkelijker om zich afzijdiger te houden. Zodat men er niet zoveel last van heeft.

En zo is het dan ook wanneer men meer als een toerist zou proberen te zijn in eigen land. Anderen kunnen oordelen over zich. Ze zien dat men anders is. Men is immers die spreekwoordelijke toerist. En men laat hen doen. Men kan hen proberen lief te hebben via een onpersoonlijke liefde, daar waar dat lukt. Maar men laat hen doen. Men mijdt om zich te binden. En daardoor houdt men zich vrijer van hen. En

hierdoor kunnen zij zich ook minder raken. En ik ben geen migrant. Maar de kwestie is zeer algemeen. Het is voor mij ook niet positief om mee te doen. En ik begrip waarom. Omdat de samenleving zelf (ook) niet altijd zo onschuldig is als dat ze zich wilt voordoen, ondanks (of dankzij) alle pogingen van mensen die proberen om haar tot een voorbeeld te maken.

Anderzijds... ik zie mezelf als behorende tot het linkse spectrum. Maar ik wijk ook ten zeerste af van de huidige linkse neigingen.

De linkse benadering naar migranten en andere minderheden, is er eerder één die meer de nadruk legt op hun onschuld dan op de problemen die ze zouden kunnen veroorzaken. Tot daar volg ik nog. Maar soms lijkt het alsof men een soort linkse utopie, met goede bedoelingen, probeert na te streven waarin we allen samen kunnen gedijen ongeacht onze huidskleur of geaardheid. En dat is natuurlijk ergens evenzeer naïef.

Er zijn altijd overlappingen tussen links en rechts. Maar vanuit het linkse spectrum zal men meer de nadruk leggen op de onschuld van bepaalde groepen van mensen en op onze schuld (die er dan vooral in het rechtse spectrum is) wanneer we hen als schuldig aanzien. Vanuit het rechtse spectrum lijkt men vaker te focussen op onze eigen onschuld en de schuld bij anderen. En op onze eigen schuld (die dan vooral in het linkse spectrum te vinden is) wanneer we daar geen rekening mee zouden houden.

En links en rechts kunnen dan, wanneer ze rechtvaardigheid willen bekomen, met elkaar botsen omdat ze kwesties kunnen benaderen vanuit een tegenovergestelde richting. En toch

vullen beide benaderingen elkaar aan. Maar beide benaderingen lijken evenzeer een soort van sociale controle in te houden. Het is altijd een beetje alsof mensen dan andere mensen willen bezitten via hun positieve of negatieve oordeel over zich.

En dat linkse en rechtse denken is niet slechts te vinden in de politiek maar evenzeer in het dagelijkse leven. En als men zich dan niet kan vinden in het oordeel over zich omdat men vindt dat beiden ergens fout zijn, dan kan men de eigen privacy opzoeken ook wanneer anderen zich die niet gunnen. Het is de privacy van de toerist die zich afzijdig houdt in het links-rechtse, soms averechtse, orakel. En daar schuilt vrijheid.

Een deel van het probleem is dat mensen zowel oordelen van een menselijk standpunt als van een cultureel standpunt. Cultuur kan gebruikt worden om mensen uit te sluiten omdat zij die zich identificeren met de cultuur en haar deugdzaamheid of zogenaamde deugdzaamheid, dan blijkbaar het recht hebben, omwille van hun status van deugdzaamheid, om iemand anders terecht te wijzen opdat de cultuur zich kan bevrijden van ongewenste invloeden. Dat is hoe een cultuur kan werken. Of men dat ook zou doen vanuit een menselijk standpunt... wel... wie weet... Maar dat menselijk standpunt haalt niet altijd de bovenhand. Blijkbaar is de individualiteit voor sommige mensen een groepsgebeuren. Wat ergens wel begrijpbaar is.

Maar het kan en zal ook problematisch zijn. Het taboe is dat een mens vrij deugdzaam kan zijn zonder er steeds aan herinnerd te worden wat hij/zij zou moeten doen om

deugdzaam te zijn. Dit wil zeggen dat de hele benadering vanuit de cultuur om mensen steeds duidelijk te maken wat deugdzaam is, opdat ze deugdzaam zouden kunnen zijn, tot op zekere hoogte overbodig lijkt te zijn. En zelfs evenzeer schadelijk lijkt te zijn. Want wat men kan krijgen is dat mensen die deugdzaam willen zijn en die zich evenzeer willen identificeren via de cultuur, zich kunnen gaan belemmeren in hun eigen vrijheid omdat er precies een risico lijkt te zijn dat hun gedrag niet als correct zou opgevat worden door die heersende cultuur. Want het hele groepsgedrag gaat niet enkel over het doen wat deugdzaam is. Men lijkt ook in lijn te moeten lopen. En als 'de groep' zegt: "Dit is deugdzaam." Dan zou men zich precies moeten verantwoorden als men zelfs maar een afwijkende gedachte zou uiten. En uit angst om negatief beoordeeld te worden, zou men dat kunnen gaan afleren. Opdat men des te meer een rol zou beginnen te spelen.

Zulke effecten, in de mate dat ze werkelijk zouden voorkomen, lijken mij op zich een immoreel kantje te hebben. Het spelen van een rol en het zich werkelijk gaan identificeren met die rol, lijkt ten zeerste op indoctrinatie.

En als men te streng gaat oordelen, dan kan evenzeer de persoon die het goed bedoeld of niet slecht bedoeld, te snel bestraft worden door anderen. Terwijl zij die oordelen dan niets zouden misdoen, enz. Zij zouden kunnen genieten van het feit dat er de bevestiging is dat de persoon niet zou deugen omdat de cultuur en zij die zich ermee identificeren dan bevestigd worden van hun deugdzaamheid of zogenaamde deugdzaamheid. Soms is het alsof men zit te wachten op de fout van iemand opdat zij die de persoon niet graag hadden dan kunnen feesten in de overwinning die gepaard gaat met de

bevestiging van hun (voor)oordeel. Alsof ze de bevestiging willen van uw gebrek aan verantwoordelijkheid opdat ze dan autoriteit mogen uitoefenen op u via hun oordeel. Het wordt al snel dubieus.

Bovendien lijkt er een evident risico te zijn dat de aandacht zou gaan afdwalen van wat werkelijk correct of correcter zou zijn omdat de attitude om te oordelen en veroordelen zo krachtig zou worden dat men uit het oog zou verliezen wat werkelijk juist zou zijn.

Stel bv. dat iemand zijn vader in een misdadige bende zit. Wel, het risico voor die persoon om zelf in de misdaad verzeild te raken, is vast hoger dan voor iemand die opgroeit in een gezonde familiesituatie. Als die persoon op zijn 20 jaar een misdaad begaat, dan kan die voor de rechtbank verschijnen en gestraft worden en dan kunnen anderen hem/haar veroordelen.

Maar als men wist dat het risico hoger was, wist men dan 20 jaar voor de eigenlijke misdaad niet dat er dat risico ging zijn? En heeft men dan voldoende gedaan om dat risico tot een misdaad proberen te verlagen? Zulke vragen blijven steeds relevant, zelfs wanneer er niet altijd een onmiddellijke oplossing voor handen lijkt.

We moeten zien dat we de vrije wil niet overschatten in ons oordeel van schuld. Als de persoon de perfecte vrije wil zou hebben, dan kunnen we alles aan hem/haar overlaten en als hij dan later een misdaad begaat, dan kunnen we de schuld volkomen bij hem/haar leggen. Als mensen echter in de praktijk, in de realiteit, een gebrek hebben aan vrije wil, dan wil dat zeggen dat de verantwoordelijkheid gedeeld is.

Hetzelfde geldt trouwens voor iemand die in de gevangenis zit. Als hij/zij zou vrijkomen en weer zou hervallen tot misdadig gedrag, dan kan men hem/haar de schuld toewijzen. Oké, maar de verantwoordelijkheid lijkt toch nog steeds wederzijds te zijn. Toch lijkt het nog steeds behulpzaam te zijn om te onderzoeken hoe men beter kan voorkomen dat iemand zou hervallen nadat hij/zij vrij komt. Want men had die persoon haast 'in hun bezit'. Men kon die persoon therapie voorschrijven, ook een werkstraf, een programma voor herintegratie, en misschien tal van andere zaken. En niemand is uiteraard gebaat met iemand die zou hervallen tot misdadig gedrag. En zij die er gebaat mee zouden zijn, horen dat vast niet te zijn.

Maar het denken aan zulke zaken is vast nodig. Het kan evenzeer deugd doen om ze te vergeten. En om blij te zijn met de eigen vrijheid... zoals de vrijheid die men vindt om dat allemaal los te laten en om meer te voelen dat men zichzelf toebehoort. En dat men zich niet verkoopt voor een cultuur en voor iemand anders. Net zoals zij zich niet voor zich zouden hoeven te verkopen. En dat dit op zich correct lijkt te zijn. Opdat men dan toch een beetje de “meester van zichzelf” zou

worden zonder de slaaf te worden van een ander of van een cultuur.

En toch kan ik ook niet helemaal meester zijn van mezelf. Wat ik niet wil is om een ego te hebben die de hele boel in mijn hoofd controleren en handhaven. Een ego lijkt te blind te zijn. Dat heeft vast te maken met eenzijdigheid. Als men controle wilt, dan zal er een zekere eenzijdigheid dienen te zijn. De benadering die men neemt om het eigen leven dan te handhaven zal getuigen van eenzijdigheid. Maar dat wijst dan evenzeer op een blindheid. Een moeilijkheid om de dingen anders te benaderen.

Nee, dat ego heb ik liever niet. Het is nu zo gelopen dat ik het hebben van zulke ego wat verleerd heb. Er is nog een 'ik' maar die ik heeft het ook niet zomaar voor het zeggen. Die 'ik' moet luisteren. Als ik bv. te impulsief ben, dan zou er chaos ontstaan. Als ik die chaos niet wil, dan zal ik zulke impulsiviteit dienen in te perken. Het is het zoeken naar een evenwicht. Ook al kan ik niet weten wat dat evenwicht nu precies is. Het blijft een mysterie. Maar in de ervaringen die ik opdoe, krijg ik een beeld van wie ik ben en hoe ik ben. En zo kan ik toenadering zoeken wanneer die ervaring mij verrijkt of afstand nemen wanneer die ervaring mij verarmd. Om zo te groeien naar een manier van leven die ik nu nog niet hoeft te weten.

Het lijkt dat ik niet meer kan zijn en wil zijn zoals voorheen. En toch lijkt het evenzeer positief dat ik niet zomaar zou vergeten wie ik ooit was. Als men instort dan valt men terug. Dat is de regressie. Maar als men vanaf daar weer datgene gaat opnemen, in de eigen persoonlijkheid, dat zich problemen

gaf, dan lijkt het tevergeefs. Er moet ergens precies een splitsing zijn. Daar waar men na het instorten, gaat afwijken van hoe men voorheen was. Opdat men zich kan herontdekken. En zich bevrijden van de miserie van voorheen. Anders wordend. Maar niet vergetend wie men was. Misschien proberen om zichzelf toe te behoren daar waar men dat voorheen te weinig kon omwille van wat gebeurd was.

Maar zichzelf proberen toe te behoren, lijkt evenzeer het startpunt te zijn voor het staand houden van een illusie. Ik bedoel, men kan zich zo hard proberen te overtuigen dat men is wie men is dat men in een ontkenning gaat leven van hoe men werkelijk is. Dat is misschien typisch aan het ego. Daarom net dat een poging om zichzelf toe te behoren zelf beter gefundeerd is vanuit de egoloosheid. De 'ik' die opkomt voor zichzelf zou nog zoveel egoloosheid hebben dat die 'ik' zelf zich zou wensen te bevrijden van een waan van eigenbelang. En dat kan lukken net omdat men een trauma had proberen te verwerken. Men probeerde tegen alles te kunnen. En men verwerkt zo veel dingen. En dat komt van pas zelfs al leidt het proces van verwerking tot een instorting.

Wat heeft men nodig in het leven? Ervaringen. Men dient zich dan ook de ervaringen te gunnen. En diverse ervaringen te gunnen. Want anders kruipt er altijd de sleur in. Een beetje als de ring in Lord Of The Rings. Het dragen van de ring sleept aan. Zo is het ook met het ego. Men zegt wel is: "Dat wat zich voedt, doodt zich." Maar het ego antwoordt: "Wel, ik ga me toch voeden." Het ego probeert zichzelf staande te houden, het probeert de controle te behouden. Het wil niet loslaten. Het

blijft ervaringen opzoeken maar die ervaringen zijn daarom niet zo divers. Het zoekt mogelijk beloning via het onderhouden van gedachten en het onderhouden van bepaald gedrag. Dat zijn heel andere ervaringen dan diegene die bv. bij het sporten ontstaan. Daar laat men het lichaam meer leven en daar laat men de gedachten meer achterwege. Zo bevrijdt men zich wat van dat ego en van die neigingen tot controle. Zo zoekt men een uitweg in het niets. Het niets zijn is bevrijdend. Dan kan men meer in contact staan met het lichaam. Of met de perceptie. Daar schuilt vreugde en verlossing. Maar men blijft nooit vrij van sleur. Ze lijkt altijd in het leven te kruipen. Maar er is evenzeer altijd hoop tot bevrijding. De geest in de machine heeft de machine nodig voor de ervaringen die het zich kan brengen. Uit de 'machine', het lichaam, komt echter soms haast leven via de gevoelens en emoties en de hele dynamiek die ermee gepaard kan gaan. Als men niet altijd dezelfde ervaringen opzoekt, zoals meer bij het ego het geval is, dan vindt men vrijheid in de ervaringen. Dan kijkt men beter na waar er sleur zou kunnen zijn. Men zal dan minder een ervaring opzoeken ten koste van de sleur. Aldus, minder onverschilligheid.

Het ego is een illusie. Het is een entiteit die werkelijk bestaat in die zin dat die entiteit aanwezig is in het hoofd. Maar men is niet werkelijk wie men denkt dat men is. Het is een façade die grote gevolgen kan hebben. Want mensen kunnen veel aanrichten. Eén manier waarop het ego zich kan manifesteren is via macht.

Het doet me denken aan Nietzsche. Wat ik ben te weten gekomen van Nietzsche kwam van een YouTube video waarin Bertrand Russell erover praat. Één punt dat ik mij herinner, is Nietzsche zijn suggestie: "Doe aan anderen wat jij niet wilt dat zij aan jou doen." Anders gezegd, "Ik ga niet graag onderuit, dus ik ga jou laten onderuit gaan." Dat is één mogelijke invulling van die uitspraak, niet de enige.

Oké... maar wat doet dat met iemand die wel moreel of liefdevol wilt zijn? Wel, ofwel gaat hij onderuit, ofwel blijft die staan. Er zijn vast mensen die een goede aard hebben en heel sterk zijn. En waarbij je bij wijze van spreken met een hamer op hun hand kunt slaan terwijl ze haast ongeschonden blijven, een beetje zoals Bruce Willis in Unbreakable. Maar dat wilt natuurlijk niet zeggen dat men dat graag zou hebben. En men hoeft dat geenszins graag te hebben. (En idem voor verleiding, als ze uw hand strelen en je wilt niet verleid worden, hoef je het ook niet laten strelen.)

Wat zou dan het gevolg zijn?

Wel, één gevolg van diegene die overeind blijft, is dat men vrij onberoerd, niet uitgelokt... of toch niet al te hard... de andere kan gaan bekijken. En wat kan men zoal zien? Wel, mogelijk dat de man met de hamer zelf niet noodzakelijk zo sterk is. En dat is een evidentie. Ik bedoel, kan het zijn dat iemand hard kan zijn terwijl die persoon zelf tal van onvolmaaktheden heeft? Wel, natuurlijk. Ik zeg dat niet als oordeel. Ik wil mij hier niet interesseren in het oordeel. Is het bedoeld? Is het onbedoeld? Dat wil ik loslaten om me dan te focussen op de observatie i.p.v. het oordeel.

Maar pas op, want het wordt nog erger. Wat is een mogelijke reactie na zulke observatie? Wel, medeleven. Dat is mogelijk. Misschien niet makkelijk maar mogelijk.

Kan men bv. medeleven hebben, volkomen gemeend en oprecht, met Nietzsche? Wel, Nietzsche is ingestort. Hoe dat precies verlopen is, ik kan het natuurlijk niet achterhalen en dat is ook mijn bedoeling niet. Wat ik er vroeger over gelezen had, is dat het te wijten was aan ziekte. Maar het is ook intrigerend dat hij de dagen daarvoor brieven aan het schrijven was waarvan ik het fijne niet weet maar die lijken aan te geven dat er iets serieus mis was met hem. Misschien werd hij zich daarvan bewust en leidde het tot een inzinking. Dat is triestig. Maar dat is ook Nietzsche.

Maar wat met Hitler? Kan men ergens medeleven vinden? Wel, wie hij was, laat weinig open voor medeleven. Dat is overduidelijk. Maar als het ego een illusie is dan kan men voorbij dat ego gaan. De laatste daad van Hitler was zijn zelfmoord, weliswaar samen met zijn vrouw en kinderen die mee de dood worden ingejaagd. Zelfs die kinderen hadden geen recht meer om te leven.

Maar als ik focus op Hitler zelf, zijn zelfmoord, dan kan ik voor mezelf, vanuit mijn standpunt, niet zijn standpunt, mij nog ergens aan optrekken. Want in die zelfmoord zie ik het voorkomen dat hij zou beseffen dat hij niet zo groots was als dat hij zelf wou geloven. En de grootsheid die ik zie vanuit mijn standpunt, niet vanuit zijn standpunt, is dat hij toegeeft dat hij inderdaad niet is wie hij wou voorstellen door zelfmoord te plegen.

Maar ja, Hitler zou het natuurlijk niet kunnen bekijken vanuit hoe ik de dingen zie. Of misschien een klein beetje voor heel eventjes... Maar voor Nietzsche, die natuurlijk een heel andere persoonlijkheid heeft, geldt misschien ongeveer hetzelfde. Wat ik schrijf, zou misschien iets zijn dat meteen van tafel moet geveegd worden. Het is alsof ze hun eigen “mens zijn” willen vergeten.

En ik zou graag hen nu vergeten, vooral Hitler natuurlijk. En mijn eigen mens zijn des te meer willen voelen.

De liefde willen voelen. Ze geneest, ze bestaat. Ze kan confronterend zijn wanneer men beseft wat men moet missen als men ze niet heeft. Maar evenzeer kan men haar bekomen door mensen lief te hebben daar waar dat gaat. Daar zal het ego dan wat verdwenen zijn. Overbodig en ongewenst in het bij elkaar zijn met liefde die echter is dan de façade van een ego. Een liefde die zich voedt en bevrijdt naar een deugdzaamheid en schoonheid, niet kinderlijk maar volwassen. In dankbaarheid voor wat men krijgt i.p.v. uit gretigheid om haar te veroveren.

Ach ja, enige sympathie proberen op te brengen voor Hitler. Het is met moeite de moeite waard. Zoveel kwaadaardigheid.

Ik kan mezelf bekijken als iemand die goed probeert te zijn en die liefde in zich heeft. Maar ik ben ook maar een nietig wezen. Waar op zich niets mis mee is. Aan de goedheid proberen te voldoen, is om te beseffen dat men er niet aan voldoet, ook wanneer men zich relatief onschuldig heeft gedragen. Maar de nietigheid brengt zich misschien wat

dichter naar de onschuld omdat het besef van die nietigheid zich evenzeer dankbaarder kan maken... of zich simpelweg meer kan openstellen tot alles wat men op één of andere manier krijgt. En zo is er de compensatie t.o.v. die nietigheid.

Zo komt men weer tot zichzelf als een wezen dat geen echte controle heeft over het leven. En die vaak misschien ook niet nodig heeft. De controle die men wilt, zou immers vaak als een (onbewuste) compensatie kunnen zijn t.o.v. een onvrede in zich waar men niet goed mee om kan gaan. Controle willen om te ontsnappen aan iets. En zelfs wanneer men niet bezig is met te ontsnappen aan iets, zal het uitoefenen van controle dat toch tot gevolg hebben. Omdat het uitoefenen van controle meteen betekent dat men zichzelf minder laat vertoeven in een toestand waarin men zichzelf spontaan zou laten zijn.

Dit is op zich geen kritiek op het uitoefenen van controle. Maar het onbedoelde gevolg, wanneer men controle uitoefent, is dat men zich niet bewust zou zijn van die gevolgen. En dat zou op zich een jammerlijk effect zijn.

De kwestie is eigenlijk: In welke mate is het noodzakelijk om iets te doen? (en daarmee controle uit te oefenen)

Wel, als we honger hebben, zullen we misschien iets moeten eten en als we moe zijn, zullen we vast moeten slapen. En we hebben een manier nodig om ons dat te kunnen veroorloven. Zoals het verdienen van geld. Maar stopt het daar al?

Wel, er zijn ook emotionele noodzaken. Het is misschien niet makkelijk om volkomen in afzondering te leven. We kunnen een behoefte hebben zoals menselijk contact en een zekere liefde.

Maar is er nog meer nodig dan het vervullen van zulke elementaire behoeften?

Ik weet het eigenlijk niet. Men kan meer doen maar of het hoeft, geen idee. Natuurlijk voor wie een gezin heeft of enkel een relatie, is de kwestie anders. Zij dienen elkaar te voorzien van die behoeften. Maar daar stopt de noodzaak misschien ook voor hen.

Wat bv. met het filosoferen? Hoeft dat? Wel, het kan aangenaam zijn. Maar het gaat vaak zo spontaan dat het niet aanvoelt als het uitoefenen van iets. Het zich bewust zijn op zich is ook spontaan.

Wel, misschien is er meer. Misschien is er wel een behoefte om iets te doen als een reactie op een gebrek aan uitdaging. Maar die behoefte op zich is niet iets dat spontaan uit zich komt. Aldus, het maakt enkel deel uit van zich wanneer men een uitdaging wilt aangaan.

En vanaf dan is er toch een klein beetje een ego dat een rol krijgt. Maar die rol zou zelf niet een glansrol zijn. Men hoeft zich niet te identificeren met die rol. Het voorgaande lijkt nog steeds even relevant te zijn, aldus, het is niet omdat men een uitdaging zou zoeken, dat men niet meer voldaan kan zijn met de vervulling van die elementaire behoeften. Aldus, als je bv. op reis zou gaan voor een uitdaging te hebben, dan zou je nog steeds kunnen tevreden zijn met een simpel bestaan, eens men

op reis is. Als men op reis is, zal men immers toch andere dingen ervaren. Dus de uitdaging wordt haast spontaan vervuld. Men hoeft iets te doen, natuurlijk. Maar ook niet te veel.

Het maakt deel uit van het kunnen vertoeven in de ervaring. Een deel van de ervaring, is trouwens de subjectiviteit van anderen. Hoeft men te ontsnappen aan de subjectiviteit van anderen? Dat zou dan meer het ego zijn dat hierbij opduikt. Begrijpbaar maar het kan vast deugd doen wanneer men wel kan vertoeven in de subjectiviteit van anderen. En zij in die van zich. Als dat goed gaat dan wordt de subjectiviteit van anderen als iets dat deel kan gaan uitmaken van de eigen subjectiviteit. Ik bedoel, hoe zij zich ervaren, zou iets kunnen zijn waarin men zichzelf wel wat kan vinden. En soms zelfs heel veel. En zo wordt de subjectiviteit van anderen als 'waarheid' voor zich. Niet omdat dat de subjectiviteit van anderen daarom objectief correct is. Maar omdat ze gemeend is en in die zin objectief aanwezig is. De mening van anderen kan nooit als de waarheid zijn. Dus hoe zij zich opvatten, wijkt af van de waarheid. Maar daarom niet al te hard. En daarom zou men die subjectiviteit van anderen kunnen toelaten wanneer het gaat over hoe zij zich zouden ervaren en bekijken opdat men zo hetzelfde kan doen voor hun subjectiviteit. En zo zou men samen kunnen zijn. Maar dit is niet iets dat men hoeft te controleren. Soms voelt het goed aan om dat te doen, soms even niet. Men is vrij of men hoort dat te zijn. Als men voelt dat de andere zich te verkeerd bekijkt opdat men niet in diens subjectiviteit wilt vertoeven, dan is het vast beter om zichzelf wat meer te kunnen vinden. Als men zichzelf wat

meer kan vinden, dan kan men eventueel ook weer meer toenadering vinden tot andere mensen.

De liefde is hierin actief aanwezig. Vanuit liefde kan men toenadering zoeken tot de andere opdat beiden samen zouden kunnen zijn, hun subjectiviteit zou bij elkaar kunnen vertoeven. En zelfs elkaar wat kunnen voeden en genezen opdat beiden meer vertrouwen en liefde of vriendschap zouden kunnen vinden in elkaar.

Maar evenzeer is iemand te zeer gekwetst. Of zijn beiden te zeer gekwetst. Mogelijk omwille van de andere of omwille van elkaar. Of mogelijk was men al gekwetst. Maar dan kan het zijn dat men het zou verkiezen om zichzelf te vrijwaren van de aanwezigheid van de andere om te voorkomen dat men nog meer gekwetst zou raken. En om te voorkomen dat de liefde hierbij nogmaals zou geraakt worden.

Soms zoeken mensen natuurlijk geen afstand en dan kan het evenzeer ook botsen en dan kunnen er conflicten ontstaan. Maar omdat dit op zich heel pijnlijk kan zijn, kunnen mensen net leren om meer de afstand te gaan bewaren.

Soms vinden mensen evenzeer enige toenadering. Maar een beperkte toenadering. En dat kan evenzeer positief zijn omdat het mogelijk is dat ze hierbij herkennen dat ze onafhankelijk mogen zijn van elkaar. Zo kunnen ze de autonomie van elkaar ondersteunen en op die manier vertrouwen creëren bij elkaar. En dat kan dan weer tot stand neigen te komen omdat een grotere toenadering te gevoelig en fragiel zou kunnen zijn.

En zo wordt er een dynamiek gecreëerd waarin mensen soms toenadering zoeken naar elkaar. En soms net afstand houden tot elkaar. En die hele dynamiek komt tot stand omwille van de liefde en de wisselwerkingen die daarmee gepaard gaan.

Dus de kwestie is... het is haast normaal dat het zo gaat. Die hele dynamiek lijkt haast onafhankelijk van zich te bestaan. Men hoeft niet te kiezen om mee te gaan in die dynamiek. Ze is er al. En men kan dan proberen om de controle op te zoeken opdat die dynamiek geen vrij spel zou krijgen. Men kan ze volkomen proberen te negeren door de liefde proberen te negeren. Maar als de liefde voor zich van belang is, dan komt die dynamiek in werking. En dat hoeft op zich geen probleem te zijn. Want die dynamiek heeft iets te bieden. Ze kan zorgen voor genezing en warmte wanneer het juist aanvoelt. En ze kan zorgen voor afstand en bescherming wanneer het niet juist aanvoelt, ook al kan dat proces pijnlijk zijn. Dus als men spreekt over waarden, dan lijken er waarden te kunnen komen uit die dynamiek.

Maar hierbij komt er veel kijken. Het kan bv. evenzeer helpen dat men inziet wat fout zou zijn of kwaadaardig zou zijn voor zich. Opdat men dat kan mijden en niet verkeerdelijk zou negeren. Want dat zou kunnen leiden tot gekwetstheid.

Evenzeer kan het helpen dat men inziet dat het misschien niet zo kwaadaardig is als het kan aanvoelen. Maar ook dan helpt het dat men ergens begrijpt dat er iets fout aan is. En die fout kan zowel bij de andere liggen als bij zichzelf.

Soms kan het ook aanvoelen alsof de liefdeloosheid overwint t.o.v. de liefde. En dat kan zich depressief maken. Dat kan zich ook verspreiden naar anderen omdat zij ergens kunnen voelen dat de liefde in zich, zich voor een stuk heeft overgegeven... of beter... des te meer afwezig lijkt te zijn. En dat kan de liefde naar elkaar aantasten.

Mensen lijken ook uit liefde, of uit datgene wat voor hen doorgaat als liefde, liefdeloosheid te zaaien. Mensen kunnen bv. anderen gaan mijden en negeren omdat die persoon voor hen te onwaardig of kwaadaardig zou zijn om hun liefde te verdienen. En dan kan men een veroordeling krijgen die de liefde in zich kan aantasten.

Maar dit is op zich ook wel deel van die dynamiek waarin mensen afstand kunnen proberen te bewaren van elkaar, zoals reeds besproken. En waarbij ze dan, uiteindelijk, kunnen leren om geen strijd aan te gaan met elkaar. En waarin ze, met moeite, zouden kunnen leren om een beter inzicht te verkrijgen in elkaar. En waarin ze, met moeite, dingen kunnen verwerken. En om zo meer vrede te vinden met de situatie. Al wil dat niet zeggen dat men uiteindelijk toch een toenadering zou hoeven te zoeken tot elkaar.

Soms misschien beter wel. Soms is het wel mogelijk. Omdat men zich bewust kan worden dat er liefde is bij de andere, voor zich. En als men dat kan herkennen, dan kan dat liefdeloosheid in zich wegnemen en wat genezen. En dat is ook belangrijk.

Maar soms is het misschien beter om geen toenadering te zoeken tot elkaar. Het is afhankelijk van de situatie.

En wat wil dat dan zeggen over vrije wil? Wel, ik neem dus aan dat men niet de controle zou behoeven als het voornaamste aspect van de eigen levenswijze. Dit lijkt mij op zich positief te zijn. En dan kan men ook des te meer onderhevig worden aan die dynamiek. Maar evenzeer kan men die dynamiek dan ook des te meer leren kennen. En dat is een positief aspect wanneer die dynamiek uiteindelijk ten goede uitdraait.

Ondertussen heeft de vrije wil allesbehalve vrij spel gehad. Want er waren tal van dingen waar men zich niet bewust van was. En waar men onderhevig aan was. Maar eens men daar een inzicht in krijgt, lijkt men ook meer vrijheid te krijgen. Men zou nog steeds meegaan met die dynamiek. Mogelijk kan men soms verschillende richtingen uit die beiden zouden kunnen werken voor zich. Maar het voornaamste is dat men uiteindelijk veel minder als een speelbal zou zijn waarin de dynamiek zich meesleurt. Soms misschien in positieve zin. Maar vaak misschien in negatieve zin.

Dus men lijkt te moeten ervaren dat men geen of beperkte vrije wil heeft wanneer men onderhevig is aan die dynamiek. Maar hierdoor lijkt men die dynamiek te leren kennen en zo kan men zich er bewust van worden en verkrijgt men meer vrije wil. Dus het leek noodzakelijk dat men geen of beperkte vrije wil had opdat men meer vrije wil zou kunnen verkrijgen. Dus er is een wisselwerking tussen bewustwording en de eigen vrije wil (in de mate dat die er kan zijn).

En wat zou men kunnen willen vanuit de wil? Wel, bv. de liefde. Dat is dan “voorbepaald” in het inzicht dat men heeft. Men weet dat men de liefde wilt, daarom niet naar iedereen. Of in alle omstandigheden. Maar men wilt ze wel. Dat is op voorhand bepaald. Hoe dat inzicht tot stand kwam? Wel, men kwam in de greep der liefde. Het is daarom geen keuze. Maar eens het inzicht er is, lijkt dat niet al te zeer hoeven uit te maken. Men heeft het inzicht en als men dat kan nastreven en als zich dat kan verrijken, dan lijkt dat voldoende te zijn. Het verleden kan niet helemaal vergeten worden. Soms is het nog steeds relevant tot wie men nu is en tot wat men nu zou horen te doen of proberen te doen. Maar vaak is de relevantie ook verdwenen. Het hoeft niet al te zeer uit te maken. Als men weet wat men wilt en men kan het in zekere mate nastreven en bekomen, dan lijkt dat vaak ook voldoende te zijn. En dat wil zeggen dat er een zekere bevrijding is van het verleden en al wat er gebeurd is... een hele keten van oorzaak en gevolg. En dat men die keten in aanzienlijk mate kan gaan achterlaten opdat het verleden zich des te minder zou hoeven te bepalen en opdat de inzichten die men heeft en die men kan nastreven, des te meer zouden kunnen gaan bepalen hoe men zal leven. En daarin schuilt dan een sprankeltje van vrije wil. Wat op zich mooi is.

Die hele dynamiek is er misschien ook voor het vinden van zichzelf. Hoe zou men weer meer in staat kunnen zijn om zichzelf te zijn als men zichzelf onderweg wat verloren is?

Wel, het is soortgelijk. Enerzijds zal men invloeden in zichzelf en in de omgeving waarin men zich wilt van vrijwaren, dienen

los te laten. Zo ontstaat er, bij wijze van spreken, een muur rond het dorp dat men, bij wijze van spreken, zou zijn. En daarnaast dient men te vinden hoe men wilt zijn. Zoals de liefde in zichzelf voelen als een deel van zichzelf, als men zo wilt zijn. En om het vertrouwen te vinden dat men kan zijn zoals men wilt zijn. Zo kan men de liefde in zichzelf voelen, voor zichzelf omwille van wie men dan is. Niet dat men zulke liefde hoeft na te streven. Maar het kan deugd doen en vertrouwen geven wanneer men ze voelt.

Het is vast vreemd dat er invloeden in zich kunnen ontstaan zijn waarmee men zich niet wilt vereenzelvigen. Maar dat proces bestaat. Alleen, herkennen wij dat niet altijd als dusdanig. Omdat wij er ons haast automatisch mee kunnen vereenzelvigen. Het is immers makkelijker om zichzelf te overtuigen dat wat er plaatsgrijpt in zich, dat men dat zelf is... dan dat men zou moeten gaan denken dat het tot stand is gekomen door bv. invloeden van de omgeving waarover men zelf geen keuze had. Want dan zou men moeten aannemen dat men totaal geen controle had. Nochtans is er hoop. Want wij kunnen een keuze verkrijgen in het vrijwaren van die invloeden in zichzelf waarvan men zich wilt vrijwaren. Maar dat lukt enkel wanneer men ergens voelt dat men weet hoe men wilt zijn als iemand die vrij is van die invloeden. Zolang men voelt dat er ongewenste invloeden in zich zijn en dat men zich vervreemd voelt, ontbreekt er die wil om er zich van te vrijwaren... mogelijk omdat men omwille van die invloeden zou kunnen de wil verloren zijn om zich te zien zoals men zich wilt zien.

Ach, vrije wil. Dat bestaat toch niet? Het probleem is... wat is vrije wil?

Historisch gezien leek het iets te zijn dat vrij is van determinisme. Honderden jaren geleden dacht men dat het universum deterministisch was. Pierre-Simon LaPlace gaf het gedachte-experiment in 1814 dat als er een demon was die de snelheid en de locatie van elk atoom wist in het universum, dat die demon dan, als die intelligent genoeg zou zijn, dan de toekomst van het universum zou kunnen bepalen. Aldus, het universum is dan deterministisch. Maar evenzeer leek men te geloven dat vrije wil bestond. Maar zo werd er een notie ontwikkeld van vrije wil die los staat van determinisme. Later leek het duidelijk te worden dat er in het universum ook willekeur is die fundamenteel lijkt, aldus, willekeur die niet kan toegeschreven worden aan onderliggende deterministische processen. Maar dat hielp niet. Want vrije wil lijkt evenmin willekeurig te zijn. Dus, onder die definitie van vrije wil, als iets dat vrij staat van willekeur en determinisme, leek het onmogelijk te zijn om vrije wil te hebben. En zo kwamen veel mensen tot de 'logische' conclusie dat vrije wil niet bestond.

Maar misschien is dat een doorstoken kaart. Omdat het misschien alsnog relevant zou kunnen zijn om te spreken van vrije wil onder een andere definitie. Aldus, misschien dient men de vrije wil niet opzij te schuiven maar te herbekijken.

Eén noodzakelijk aspect van vrije wil, is dat er geen processen zouden zijn in zich die men niet wilt en die zich bepalen. Als men bv. een robot zou hebben die men kan programmeren en die bewust is, dan zou die robot kunnen merken dat hij geen

vrije wil heeft. Want dat programma bepaalt wat die robot doet, zelfs wanneer die robot dat niet wilt.

Bij de mens kunnen zulke dingen plaatsgrijpen. Wij kunnen onderhevig zijn aan invloeden. Maar wij kunnen leren om ons daar in aanzienlijke mate van te vrijwaren. Dus in dat opzicht kan onze vrije wil niet perfect zijn. Maar dient die ook niet verworpen te worden.

Het tweede aspect is dat men weet wat men wilt. Een robot die bewust is maar niet onderhevig is aan programma's, maar die ook geen wil heeft om iets te bekomen, wel die robot lijkt geen vrije wil te hebben.

Kunnen wij ergens te weten komen wat wij willen in het leven en kunnen wij dat nastreven en dan leren inzien wanneer we dat kunnen bekomen en wanneer we dat niet kunnen bekomen?

Wel ja, dat kunnen wij in aanzienlijke mate leren. Natuurlijk, zelfs dan lijken wij hierbij in te zien dat we soms iets niet kunnen bekomen omwille van omstandigheden. Die omstandigheden kunnen bij onszelf liggen en bij de omgeving liggen of beide. Maar het blijft onze wil. Wij moeten niet bij voorbaat altijd slagen om te bekomen wat wij willen bekomen. Wij kunnen er vanuit onze wil mee akkoord en aanvaarden dat wij in sommige omstandigheden niet kunnen bekomen wat wij in andere omstandigheden wel kunnen bekomen.

Wil dat zeggen dat we niet meer mogen spreken over vrije wil? Het is in mijn ogen niet relevant. Zulke vrije wil, in de mate dat ze er kan zijn, loopt volgens het determinisme. Maar het voornaamste aspect lijkt niet dat wij onze wil overal

kunnen doorvoeren. Omdat wij vrij zijn om dat niet altijd te hoeven willen, vanuit hoe wij zijn en willen zijn. De twee, (vrije wil en aanvaarding van de omstandigheden) zijn compatibel.

Natuurlijk, als jij uw wil alsnog zou willen doorvoeren, ongeacht de omstandigheden, dan zou er geen vrije wil zijn, voor jou, wanneer jij uw wil niet kan doorvoeren. Omdat men dan een ander concept heeft van wat vrije wil zou inhouden. Maar dat concept van vrije wil interesseert mij niet echt. Wil dat dan zeggen dat ik geen vrije wil heb omdat mijn vrije wil niet voldoet aan dat andere concept van vrije wil?

Wel, dat is toch absurd. Men kan dat andere concept in overweging brengen. Maar de hele notie van vrije wil waaruit men zelf kan inzien wat men wilt en waarom men dat wilt en wanneer men dat bekomen, lijkt op zich reeds aan te geven dat er misschien helemaal geen behoefte is tot het aannemen van een ander concept van vrije wil... omdat men vrij is... om dat niet te willen. Dat hoeft het eigen concept van vrije wil niet te ondermijnen omdat men nog steeds zou kunnen nagaan dat het eigen concept van vrije wil in overeenstemming kan zijn met hoe men zich kan gedragen in de werkelijkheid.

Nu, daarmee is niet alles gezegd. De mens is vast niet 'af'. Het mens zijn, is een 'project' dat open blijft. En daarin schuilt ook vrijheid en evenzeer onbepaaldheid.

En ik... ik heb een ander leven nodig. Dat besef heb ik nu. De bruggen in dit leven zijn niet helemaal verbrand. Daar ben ik heel blij om. Maar ze zijn wel serieus verzwakt. En dan is het

soms voor beiden beter dat er verandering komt. En ook voor mij.

Liefde kan genezen als men in de liefde door de andere herkend wordt als diegene die men zelf wilt zijn voor hem/haar. Als men merkt dat men niet meer diegene is voor hem/haar of als men merkt dat men voor hem/haar iemand is die men niet wilt zijn, dan kan men er net onder lijden. Dan is er geen genezing maar een kwetsuur die ook nog kan aanslepen. En dan lijkt men zichzelf te verliezen in het oordeel van de andere. Zo kan het ook plaatsgrijpen in een cultuur. Als zij zich aanzien voor iemand die men niet is, dan is dat moeilijk te bevechten. En zo ontstaat er dan een gebrek aan herkenning en dan lijkt het alsof men zichzelf in zekere mate zou moeten opofferen opdat de herkenning van anderen naar zich, en de herkenning van zichzelf naar anderen, zou lopen op een wijze die haalbaar en menselijk is voor zich.

Als dat niet lukt, dan lijkt men net meer afstand te moeten nemen opdat men in die afstand tot een herkenning zou kunnen komen van zichzelf. Om zo opnieuw te herkennen wie men zelf is.

Liefde lijkt soms zowel het hoogste en het laagste te zijn. Dat is haar les. De liefde zelf lijkt zo hoogstaand te zijn. Ze kan genezen, vreugde brengen, mensen samenbrengen in schoonheid. Of... als er niemand anders betrokken is in het moment van liefde, dan kan ze jou brengen in een ervaring die evenzeer mooi is, vreugde brengt en geneest.

Maar wat als de liefde faalt? Dan kan men breken, ronduit stuk gaan, gekwetst zijn. En hier gaat het dan niet over liefde zelf. Maar het is gerelateerd tot het uitoefenen van liefde en

die effecten zijn er onlosmakelijk mee verbonden. Soms zal men wat afstand moeten nemen van het uitoefenen van liefde. Maar dat wil niet zeggen dat men haar opgeeft.

Uiteindelijk lijkt het mij onverwacht te brengen tot het taoïsme. Of dan toch een beetje. Het is de oosterse filosofie dat de weg, de Tao of Dao, niet te kennen is. Wel, wat was de belopen weg doorheen deze tekst? Was deze bij voorbaat gekend aan mij?

Wel, natuurlijk niet. Totaal onbekend. En wat wil dat dan zeggen voor vrije wil? Dien ik die dan toch in de prullenbak te smijten?

Misschien niet. Misschien is dat eigen aan onze vrijheid. Aldus, dat wij in onze vrijheid soms het onmogelijke doen, nl., dat wij een uitweg zoeken ook al is die uitweg niet gekend door ons. Maar misschien is dat evenzeer wat wij op dat moment willen en kunnen.

O, de pijn. De pijn die liefde veroorzaakt.

Moraliteit dient “gratis” te zijn. Je doet iets voor iemand omdat je het wilt doen, zonder iets te hoeven terug te krijgen. En zonder dat die persoon het zou moeten verdiend hebben.

Waarom?

Waarom moraliteit niet handhaven zoals in een economie?

Een groot probleem is dat mensen geregeld niet weten wat de waarde is van iemand. Ze kunnen een oordeel vormen over iemand. Mogelijk een heel negatief oordeel. Is het een correct oordeel? Is die persoon zoals men denkt dat hij/zij is?

Het is al lang geweten dat er veel misverstanden kunnen ontstaan. Als men weinig waard is in hun oordeel, dan kan men beoordeeld worden als een vervalst schilderij. Men heeft dan weinig te goed, want men is onwaardig in hun oordeel. Men kan genegeerd worden. De liefde van hen ontnomen worden. Zwart gemaakt worden omdat ze dat graag doen of omdat ze werkelijk overtuigd zijn dat men zo weinig waard is. En wat als men dan toch een relatief mooi en onvervalst schilderij was? Wel, dat is dan pech hebben.

Hierin schuilt de boodschap. Als we onze liefde willen opbrengen voor elkaar in de samenleving, wees dan gewaarschuwd! Want harten kunnen harten breken. En mensen die geen hart hebben voor zich, kunnen zich evenzeer kwetsen. Het lijkt zo verleidelijk om een liefdevolle samenleving te willen. Maar in mijn opvatting is het een valstrik.

Maar wat is dan het alternatief?

Het alternatief is de moraliteit die gratis is. Als men iets doet voor iemand, zomaar, uit zichzelf. En als dat de algemene benadering zou zijn in de samenleving, wel, dan kunnen mensen nog steeds sommige mensen gaan aanzien als vervalste schilderijen. Maar als hun moraliteit gratis is, dan kunnen ze mogelijk nog steeds dingen doen voor zich... mogelijk ook niet meer. Maar ze zullen dan minder het hart breken omdat het niet gaat over de eigen waarde. Immers, hun moraliteit was gratis. Het ging veel minder over de eigen waarde die men zou hebben of niet zou hebben. Dus als hun oordeel over zich minder positief wordt, dan zal men meer gespaard worden. En dat is dan het alternatief op die valstrik.

Nu, dit gaat over de samenleving. Maar hoeft men die moralen die gratis zijn ook toe te passen in een gezin? We hoeven ons niet te focussen op het brede vlak van de samenleving. We kunnen ons ook focussen op het lokale vlak van een gezin of relatie.

Wel, we hoeven die gratis moralen niet te hebben binnen een gezin of relatie. Dat is bv. het geval in een stereotiep gezin waarin de man zich in een positie plaatst van deugdzaamheid omdat hij een inbreng doet binnen het gezin. En waarbij de vrouw zich dan geborgen voelt omdat zij veilig en voorzien is van haar emotionele en materiële behoeften, mede dankzij haar man. En zo krijgt zij dan dankbaarheid voor hem. Wel, die moralen zijn niet gratis.

Maar dat is ook maar één positie. Er zijn ook veel vrijere relaties mogelijk. Minder conservatieve relaties. Waarin de man bv. meer een toenadering zoekt tot de vrouwelijkheid. En waarbij de vrouw dat merkt. En zo zou haar vrouwelijkheid

kunnen heersen. Beiden zouden elkaar kunnen vinden tijdens activiteiten waarin die vrouwelijkheid een voorname rol zou krijgen, zowel binnen de seksualiteit als daarbuiten. En zo kan die vrouw ook wel voldaan zijn. Dat is mogelijk. En net zo voor die man. Maar ze laten elkaar vrijer. Ze moeten niet aan elkaar voldoen opdat ze bij elkaar zouden blijven. Ze zouden bij elkaar kunnen blijven. Maar ze laten elkaar vrijer. Als die vrouw hierbij open bloeit doordat ze haar vrouwelijkheid op een andere manier leert beleven en waarderen, dan zal ze misschien uiteindelijk een ander pad willen bewandelen. En die man zou haar vrij laten. Omdat het om haar leek te gaan. En niet om hem.

Althans, zij zou voor hem de wens kunnen vervullen om zijn toenadering tot meer vrouwelijkheid mogelijk te maken. En dan gaat het ook om hem. Maar die moralen kunnen altijd gratis zijn. Zowel voor hem als voor haar. Ze doen dingen voor elkaar omdat ze dat zelf willen doen en ze laten elkaar voor de rest vrij.

Die gratis moralen zijn in principe mogelijk binnen een traditioneel gezin. Evenzeer zou men de hele samenleving kunnen herinrichten opdat ze meer in lijn zou liggen met gratis moralen. Men kan bv. denken aan een organisatie van een samenleving ietwat soortgelijk aan een samenleving die bestond bij jager-verzamelaars, vele duizenden jaren geleden. Waarbij de man niet bij die vrouw bleef nadat zij een kind had gebaard. Maar waarbij die vrouw wel tijdelijk onderhouden werd door de groep via het voedsel dat zij voor haar zouden voorzien, zolang die vrouw niet in staat is om haar eigen bijdrage te doen in de voedselvoorziening.

Aldus, de relaties zijn hier vrijer. Vrouwen en mannen kunnen de seks bedrijven met verscheidene partners. Als men dat in een moderne context plaatst, dan wil dat zeggen dat een koppel niet bij elkaar moet blijven wanneer zij voelen dat het moeilijk is om aan elkaars verwachtingen te voldoen. Anders gezegd, zij kunnen dingen doen voor elkaar, gratis, zonder iets terug te verwachten. Dat zijn die gratis moralen. Maar eens dat moeilijker zou worden, dan zouden ze evenzeer uit elkaar kunnen gaan.

Het hele groepsgebeuren waarbij mensen elkaar zouden voorzien omdat ze dat zelf zouden willen, is eigenlijk supplementair. Het maakt het hele gebeuren mooier. Maar ja, het gebeurt onder de voorwaarde dat mensen zelf zouden willen om elkaar op zulke wijze te ondersteunen zodat het zelf een manifestatie zou zijn van die gratis moralen.

Daar waar die gratis moralen wel bedenkelijk kunnen zijn, is in het onderhouden van een sociaal systeem. Gratis moralen lijken eigenlijk meer bedoeld voor mensen... dan voor een systeem. Aldus, het is vast niet juist om niet langer belastingen te betalen om het sociaal systeem te onderhouden omdat wij die niet willen betalen vanuit onze “gratis moralen”. Zoals ik het opvat, kan een sociaal systeem vast een bijdrage zijn in de uitoefening van die gratis moralen omdat het sociaal systeem plichten vervult zodat wij daarvan ontlast worden.

Iedereen oordeelt. Dat is haast onmogelijk. Maar we hoeven het oordeel daarom niet uit te spreken. Dat is een belangrijk detail. Men kan het oordeel voor zichzelf houden. Of het

eventueel delen met iemand, maar in het vertrouwen dat hij/zij het niet zou doorvertellen.

Het oordeel is vaak immers onnodig. Niet altijd natuurlijk. Als iemand bv. een bedreiging zou zijn voor iemand, dan zou men hem/haar kunnen waarschuwen door dat oordeel mede te delen.

Anderzijds, als iemand zijn vrouw zou bedrogen hebben, dan lijkt er geen reden te zijn om dat aan iedereen te gaan vertellen. Het eerste probleem dat opduikt, is dat men zich zou kunnen vergist hebben. Misschien heeft hij zijn vrouw niet bedrogen. Maar ondertussen zou men het wel doorverteld hebben.

Het tweede probleem is ruimer. Zelfs al is het juist, dan nog lijkt het nadelig te kunnen zijn om dat door te vertellen. Omdat iedereen dan een oordeel kan vellen over die persoon. En vaak kan dat dan een negatief oordeel zijn. En die persoon kan dan met dat negatief oordeel geconfronteerd worden. En men kan wel stellen... hij heeft het verdiend... maar dat negatief oordeel kan zelf ook schade berokkenen die misschien onverdiend was. Omdat die persoon dan mogelijk nooit meer hetzelfde zou bekeken worden als voorheen. Men ontnemt in zekere mate zijn identiteit door die te vervangen met een identiteit die zich wordt aangewezen in het oordeel van iemand anders over hem. Men wordt gemoraliseerd. Maar hiermee wordt de realiteit vervormd. En dat lijkt op zich fout te zijn.

De vergeving of de gratie is datgene dat zich wegstuurt van het negatieve oordeel. Als men denkt dat men negatief zou kunnen beoordeeld worden, dan zou de andere dat kunnen

doorhebben en zich net positief beoordelen opdat men zou begrijpen dat er niet zulk negatief oordeel is over zich. Dan krijgt men zo'n gratis moraal.

Echter, wanneer we simpelweg een uitgesproken oordeel over iemand mijden, dan komt men automatisch bij gratis moralen.

Maar als mensen toch openlijk oordelen, dan zal er schijnheiligheid ontstaan. Zodat het hele ding dat doorgaat voor deugdzaamheid zelfs iets wordt dat hypocriet wordt. En voor eenieder die werkelijk deugdzaam wilt zijn, lijkt het dan zelf negatief te worden voor zich. En zo stappen mensen weer geregeld weg van het oordeel dat ze velden om er zichzelf van te sparen. En soms ook niet natuurlijk. Soms zijn ze overtuigd dat de andere het negatieve oordeel verdient omdat hij/zij niet deugt en zo kunnen ze zichzelf dan in deugdzaamheid wentelen wanneer ze hun eigen onschuld zouden zien in het feit dat zij zulke fouten niet maken.

Maar dit hele gedoe lijkt men mij beter bij voorbaat te vermijden door het oordeel van anderen over zich te mijden en door het oordeel van zich over anderen te gaan mijden. En zo kan men ook een ongewild oordeel over zichzelf mijden. En dan lukt het best wanneer men niet te zwaar tilt aan dat hele gedoe. Zo kan men de mensen zien die achter dat 'gedoe' schuilen. Dat lukt net omdat men niet meedoet met dat gedoe zodat men zichzelf niet te hard verblindt in een eigen oordeel over hen.

De bedoeling is niet om een strijd aan te gaan door dit te vertellen. Als iemand een strijd wilt aangaan door deze inhoud te gaan betwisten, dan kan ik die persoon niet tegenhouden. Maar de hele strijd is vaak de zonde. Want de samenleving is

niet simpelweg opgebouwd uit mensen die mogen oordelen in hun deugdzaamheid over zij die niet deugdzaam zouden zijn volgens hen. Dat hele paradigma is zelf onder vuur. Het toegeven aan hun oordeel en aan hun autoriteit, ligt onder vuur. Het is niet noodzakelijk positief voor zich omdat zij het mogelijk zelf geregeld bij het foute eind hebben. Als men iemand is die haast het hele leven fouten maakt zonder er zich iets van aan te trekken, wel, dan zou autoriteit voor die persoon een verbetering kunnen zijn als die persoon daarmee een beter pad zou bewandelen. Maar hoe zou het gaan in de samenleving? Die persoon zou mogelijk geregeld zo negatief beoordeeld worden dat de autoriteit van anderen in dat oordeel ook niet de persoon zozeer op een beter pad zou sturen. Ik bedoel, ze zouden die persoon misschien eerder neigen uit te sluiten via hun oordeel en hun bijhorende autoriteit.

En wat met diegene die mogelijk vele fouten heeft gemaakt maar nooit wou toegeven aan gewetenloosheid?

Wel, misschien dat die persoon positiever wordt beoordeeld. Is die persoon daarom goed genoeg in hun ogen? Misschien ook niet al te zeer. En misschien zal die persoon ook geregeld simpelweg misbegrepen worden.

De kwestie is dus...soms is autoriteit datgene wat positief zou zijn voor zich... en soms is autoriteit datgene dat men dient te mijden.

En de mensen die hun autoriteit wat laten vallen naar elkaar door hun oordeel wat te laten vallen naar elkaar, kunnen daardoor elkaar geregeld weer vinden.

De hele kwestie rond autoriteit is in mijn ogen nogal dubieus. Iemand die goedheid in zich draagt, kan zelf een oordeel willen vellen en hierbij autoriteit wensen wanneer iets niet deugt. Omdat men zou willen opkomen voor wat goed is en omdat men niet passief wilt toekijken naar datgene wat niet deugt, vanuit die goedheid in zich. En hierin kan er liefde schuilen. Echter wanneer men dan merkt dat men het zelf niet helemaal bij het goede eind had, zou men vanuit die goedheid evenzeer de eigen fout willen toegeven aan zichzelf om zo dat oordeel en die autoriteit weer wat te laten vallen omdat het toch niet zo terecht was. Ergens lijkt dat hele gebeuren wel een zekere schoonheid te kunnen hebben.

Maar sommigen zullen hun autoriteit zo snel niet laten vallen omdat het mogelijk meer gaat om hun autoriteit en om hun eigen gelijk en om hun eigen zelfrechtvaardiging. En dan lijken ze de strijd te willen... ook al kunnen zij ook een zekere goedheid in zich dragen... er is alleen een andere nadruk.

De kwestie is sowieso... men beslist zelf. Als men de strijd wilt aangaan, dan kan men dat. Als men dat niet wilt, dan kan men die strijd loslaten, zelfs al zouden anderen nog tientallen jaren negatief oordelen over zich.

Als het gaat over de autoriteit die mensen over elkaar uitoefenen, niet vanuit een bedrijf of vanuit de overheid, maar vanuit henzelf, dan weet ik zelfs niet of die autoriteit voornamelijk iets is dat werkt als iets dat mensen zou helpen of als iets dat mensen vooral schade toebrengt. Het lijkt mensen vaak schade toe te brengen in mijn ogen.

En goedheid? Wat blijft er dan nog van over? Wilt men nog meedoen? De goedheid kan goede dingen voortbrengen maar

af en toe zullen mensen voor een stuk afhaken omdat het hen gewoon niet meer zo zint na negatief beoordeeld te zijn geweest.

Uiteindelijk zijn mensen prima in staat om zichzelf te beoordelen. Dat is een gave die dient ontwikkeld te worden maar dat kan zeker bekomen worden. Eens men zichzelf kan beoordelen, dan kan men de vraag stellen: Beoordelen mensen mij positiever, evenwichtig of negatiever dan ik volgens mezelf werkelijk ben?

Als men vooral als negatiever wordt beoordeeld dan dat men zelf is volgens zich, dan zal men een negatief beeld neigen te krijgen van hun gebruik van moralen en autoriteit.

Als hun oordeel evenwichtig is, dan zal men er best mee kunnen leven.

Als hun oordeel positiever is, dan kan men hen ofwel goedgelovig vinden of men kan hen dankbaar zijn voor de hoop en liefde die ze in zich leggen, ondanks de eigen fouten.

Men kan dan de vraag stellen: Hoe zorgt men ervoor dat autoriteit niet iets wordt dat zich negatiever voorstelt als dat men zelf is? Anders gezegd, hoe zorgt men ervoor dat autoriteit eerder een welkome verademing is dan een onnodige foltering?

Dat is echter geen simpele kwestie. Het lijkt soms meer theoretisch dan praktisch van aard te zijn. Want wie oefent er reeds autoriteit uit? Wel bv. zij die overtuigd zijn dat hun autoriteit deugt. Maar deugt die werkelijk? Als ze hun eigen autoriteit zouden bevragen, dan zouden ze het te weten kunnen komen. Maar dan zouden ze evenzeer minder in staat zijn om

die autoriteit uit te oefenen net omdat ze er vragen bij stellen. Of... ze blijven ervan uitgaan dat hun autoriteit deugt terwijl ze misschien onvoldoende vragen hebben gesteld. En zo zijn zij die autoriteit graag uitoefenen, zelf geregeld diegenen die autoriteit tot iets maken dat negatiever is als dat ze zelf denken.

Vandaar dat het zich vrijwaren van ongewilde autoriteit over zich mogelijk evidenter is. Mogelijk ter bescherming van zichzelf. Opdat de liefde die men probeert op te brengen voor hen niet uitmondt in een gevoel van liefdeloosheid omdat hun autoriteit of oordeel zo aanvoelt.

Al is het evenzeer reeds pijnlijk om dat allemaal duidelijk te hoeven maken. Want de bedoeling is, weeral, om zich te vrijwaren van ongeschikte autoriteit. De enige reden om het te beschrijven, is om het achter te laten. Om het te vergeten. Opdat de dictatuur van al die uitleg kan vergeten worden. Opdat men meer in “oordeelloosheid” kan verder leven. Daarin schuilt evenzeer de vergeving en gratie voor zichzelf. En mogelijk ook voor anderen.

De eigen subjectiviteit is van groot belang. Om in staat te zijn om zelf een oordeel te vellen over zichzelf, opdat men niet onderhevig is aan het oordeel van iemand anders over zich, dat is ook van groot belang. Om anderen hun subjectiviteit te laten zijn, los van de eigen subjectiviteit, lijkt mij ook van groot belang te zijn. Om hun subjectiviteit te mijden wanneer die kwetsend is voor zich, lijkt mij ook van groot belang te zijn. Om in de meeste omstandigheden geen strijd aan te gaan met hen, lijkt mij ook van groot belang te zijn.

Zo kunnen mensen samenleven. Dit is het uitoefenen van de afwezigheid van sociale controle door die sociale controle te mijden. Een sleutel hierin is de oordeelloosheid. Dit is de sleutel tot het zichzelf zijn.

Wanneer mensen goed zijn voor elkaar, kunnen zijn samen sterk zijn. Dat is groots. Maar er is een keerzijde. En die keerzijde is er onlosmakelijk mee verbonden.

Mensen kunnen ook die goedheid in zich aanvallen met hun oordeel. Ze beoordelen hierbij geregeld niet de persoon. Ze denken dat ze dan daden beoordelen en dat ze hiermee dan de persoon kunnen beoordelen. Maar vaak beoordelen ze zelfs niet de daden maar wat zij denken dat de daden zijn.

Dat gaat natuurlijk niet altijd zo. Maar dit is een belangrijk aspect. En als het zo gaat, dan wordt men verkeerd beoordeeld en dan oefenen zij hun oordeel uit in de naam van moraliteit. En zij staan dan voor die goedheid en als zij fout zijn in hun oordeel dan ontkennen zij alle schuld in een sterke overtuiging dat zij juist zijn en jij fout bent en dat jij niet zoveel deugt als dat je zelf zou willen geloven. En zo lijkt men te pogen om uw realiteit, uw subjectiviteit, uw identiteit te ontnemen in de naam van wat goed is. En dat is de keerzijde.

En dat kan des te meer kwetsen wanneer men goedheid wilt uitdragen. De oplossing lijkt te zijn... hou uw goedheid voor jou. Geniet van die vreugde. Laat het immorele aspect los waarmee anderen jou bejegenen. Zelfs al ben je zelf niet zonder fouten. En dat is de oplossing. Daar waar je het goed acht, kan je goedheid uitdragen. Het hangt af van de

omstandigheden. Het is niet iets universeel. Dat is de boodschap. Het is niet iets universeel omwille van die keerzijde. Maar het is niet altijd makkelijk om dat in te zien om dat het verleidelijk kan zijn om te geloven in die grootsheid der goedheid.

Het doet me weer denken aan een trauma. Toen ik 12 jaar oud was, had ik iets veroorzaakt wat het voor mij moeilijk maakte om nog te geloven in mezelf omdat ik iets had veroorzaakt waarvan ik mijn schuld inzag.

En dat maakte het voor mij moeilijk wanneer anderen of ik mezelf bekeek als iemand die niet deugde. Want dat is waar de wonde van het trauma schuilde.

Nu, zoveel jaren later, heb ik er veel meer vrede mee om als iemand beschouwd te worden die niet deugt. Niet omdat ik werkelijk stout of kwaadaardig wil zijn. Helemaal niet. Maar omdat ik begrepen heb dat het voor mezelf beter is om te aanvaarden dat ik beschouwd wordt als iemand die immoreel is dan om te proberen mijn morele aard uit te dragen. Want dat is waar de wonde lag... en die wonde komt weer open te liggen wanneer ik faal om die morele aard uit te dragen. Wat ook gebeurde. En daarom wil ik het loslaten.

En zo val ik ook hier in zekere mate terug, in de regressie, naar wat ik verloren had zovele jaren terug. En zo vind ik mezelf terug. En zo lijkt opnieuw dat haast heel mijn leven voor een stuk een zoektocht was naar iets anders dan datgene dat ik verloren had in dat trauma. Ik zocht naar wat goed was, ik wou goed zijn ook al maakte ik talloze fouten. Maar ik liet steeds mezelf achter als diegene die ik was voor dat trauma.

Om ergens te voelen wie men is, gewoon omdat het aanvoelt als zichzelf en omdat het ook goed aanvoelt, dat is een rijkdom. Dan is men niet bezig met zich kwijt te spelen in obsessieve verlangens of in abstracte constructies van moraliteit of in een strijd om waarheid, macht en/of rechtvaardigheid. Men cijfert zichzelf niet weg in abstracties of dwaasheid en men geniet, dan toch even, van de herkenning dat men zichzelf kan zijn. En hoe dat is, daarin kan wijsheid verscholen zijn.

Het omzeilt de eeuwige ironie van de disciplineren. Als men een kind aanleert hoe zich te gedragen door tal van regels te volgen... en als het kind daaraan toegeeft om zo volwassen te worden, dan is die structuur van die regels als het houvast en het begrip van hoe men hoort te leven.

En dat houvast kan er werkelijk zijn als een belangrijke steun in het leven. Maar wat er voor een stuk kan ontbreken, is een werkelijk begrip. Als men altijd denkt vanuit die regels, dan lijkt men aan te geven dat men niet in staat is om buiten die regels te denken. Want door buiten die regels te denken, zou men weliswaar tal van foute aannames kunnen maken... maar men zou evenzeer zelfstandiger tot een groter begrip kunnen

komen. Maar men kan niet losbreken... of dan toch moeilijk... omwille van die regels die men heeft verinnerlijkt.

Bovendien kan men ook nog tal van foute aannames maken door die regels foutief toe te passen in het eigen leven, waarbij men zichzelf overtuigt dat men niet fout is, want die regels moeten juist omdat men ze verinnerlijkt heeft als juist. Wat op zich hinderlijk is en aangeeft dat het behulpzaam zou zijn om buiten die regels te denken... ware het niet dat die verinnerlijkte regels net dat voor een stuk bemoeilijken. En zo kan het houvast evenzeer als een belemmering zijn.

Maar als men zich dan toch sterk houdt desondanks die beperkingen, dan kan men zich als deugdzaam beschouwen omdat men die regels volgt. En dan kan men evenzeer anderen als immoreel gaan beschouwen als zij een fout maken omdat men gelooft dat zij niet moreel kunnen zijn omdat zij die regels niet volgen. Alsof men dat ook zou denken van zichzelf... dat men moreel is... net omdat men wel die regels volgt.

Maar zo lijkt men evenzeer aan te geven dat men die attitude heeft net omdat men nooit in aanzienlijke mate heeft ervaren dat men ook goedaardig kan zijn en kwaadaardigheid kan laten omdat men dat wilt vanuit zichzelf, zonder dat men hiervoor de regels hoeft te volgen zoals men die heeft aangeleerd in de 'indoctrinatie van de disciplineren'.

Om ergens opnieuw te voelen dat ik spontaan goed kan zijn en soms misschien ook een beetje ondeugdzaam kan zijn maar door hierbij evenzeer grotere ondeugdzaamheid te mijden als een kwaad. Wel, dat is misschien het begrip dat ik ontbrak als kind. Niet omwille van een tekort aan disciplineren maar

omwille van een te hectisch bestaan. En dat hectisch bestaan kan ik nu een beetje achterlaten. Niet omdat ik uiteindelijk geïndoctrineerd ben in de cultuur. De ware disciplinerende die ik heb doorgaan, is door in te zien hoe de cultuur mij straft zowel voor mijn fouten als voor hun fouten. En de goede les die ik uit die straf trek, is om niet langer met die spelletjes mee te doen in de naam van de deugdzame cultuur.

Men wordt in het leven gegooid en men maakt tal van dingen mee, zoals mogelijk een trauma, en zulke zaken kunnen zich vormen. En zo wordt men meegesleept in een leven en in een context die men eigenlijk niet gekozen heeft. Dat kan heel leerzaam zijn, ook heel moeilijk zijn. Maar ergens geeft het ook aan waar er een betekenis in dat leven ligt, namelijk, om het op te lossen door uiteindelijk zichzelf te vinden daar waar men werd meegesleept ten koste van zichzelf.

De eigen subjectiviteit is van groot belang om zichzelf te kunnen zijn. Als men die subjectiviteit kan beschermen, dan kan men de eigenheid beschermen.

Andere mensen zijn anders dan zich. Ze gaan zich ook opvatten vanuit hoe zij zijn. Als zij een beeld vormen van zich, dan zal dat beeld anders zijn dan zich. Als men in staat zou zijn om dat beeld in zekere mate te herkennen of correct te veronderstellen, dan zou men kunnen geconfronteerd worden met een beeld over zichzelf dat men helemaal niet wilt.

Maar men kan een schadelijke blootstelling aan dat beeld mijden door de verbondenheid in zulk geval te laten vallen. Opdat men zichzelf ertegen kan beschermen.

Elkaar kunnen vertrouwen is positief. Maar eens men dat niet kan, lijkt men evenzeer dat vertrouwen te mogen laten vallen. Men moet de andere niet blijven vertrouwen. Evenmin zou men de andere moeten wantrouwen. Men kan de andere in zulk moment even loslaten ter bescherming van zichzelf. Dat hoeft daarom niet permanent te zijn. Als het vertrouwen echter moeilijk te herstellen is, dan zou het beter kunnen zijn voor elkaar om elkaar los te laten. Het hoeft niet altijd hersteld te worden.

Verbondenheid kan men aangaan naar hen die zich dierbaar zijn. Maar men hoeft geen verbondenheid aan te gaan voor hen. Men hoeft niet een bepaalde persoon te zijn voor hen. Omdat men zo de eigen eigenheid kan gaan aantasten door een bepaalde verbondenheid op te zoeken waarin men zelf niet helemaal aanwezig is.

Naar iemand die zich dierbaar is, kan men echter wel een verbondenheid aangaan vanuit, wie die persoon is, voor zich. Zo zal men ook iemand zijn voor de andere, maar zonder de eigen eigenheid een beetje te gaan kwijtspelen door bv. een verbondenheid op te zoeken voor de andere omdat men denkt dat hij/zij zulke verbondenheid graag zou hebben.

Cultuur, zoals we dat gebruikelijk kennen, waarin we elkaar beoordelen volgens normen en waarin we specifieke vormen van verbondenheid opzoeken omdat het in die cultuur zou passen, wel, zulke cultuur is ontworpen om elkaars eigenheid in aanzienlijke mate te verwaarlozen. En dat hoort niet.

Cultuur dient om mensen te gaan. Het dient te waarborgen dat mensen vanuit hun eigenheid zichzelf kunnen zijn. Hieruit volgt dat mensen elkaar zouden moeten laten zijn opdat elk

vanuit hun eigenheid bij anderen zichzelf zou kunnen zijn. Maar dat loopt meteen mis wanneer er mensen zijn die dat niet doen. Men kan hen laten zijn maar zij lijken zich niet te laten zijn. En daar loopt het al mis. En dan kan je wel normen gaan hanteren om het alsnog trachten te forceren. Maar dan gaat cultuur meer lopen volgens regels en minder volgens de eigenheid van mensen. En dan loopt het ook mis.

Hoe te leven?

Of beter: Hoe denk ik dat ik zou kunnen en willen leven op het moment dat ik dit schrijf?

Wel, het lijkt dat men niet hoort te vluchten van het leven. Zoals men dat zou kunnen doen door wat te vaak te ontspannen via het internet of televisie. Of door het nemen van drugs. Of het ontsnappen in seksualiteit. Of beter gezegd... door wat te veel te willen ontsnappen.

Want waar zou men van willen ontsnappen? Wel, van zichzelf.

Anders gezegd... soms zou het voldoende moeten zijn en deugd mogen doen om niets meer te behoeven dan zichzelf. Zodat de ervaring uit zichzelf komt zonder dat men meer nodig heeft dan dat.

Echter, men hoeft dat ook niet tot het uiterste te gaan drijven. Als men bv. in de natuur zou wensen te leven om zo een puurder bestaan te leiden, dan kan dat evenzeer leiden tot afzondering en tot een desolaat bestaan. Men kan dat doen maar dat lijkt mij niet nodig en het is zeer moeilijk.

Want de mens heeft graag zijn prikkels. Men hoeft ze niet te krijgen via een infuus... zoals bv. via YouTube. Maar men lijkt zich evenmin te hoeven vervelen door een gebrek aan prikkels. Er is ergens een middenweg tussen te veel afhankelijkheid en onnodig veel onafhankelijkheid. Waar die middenweg voor zichzelf ligt... wel... dat is voor iedereen anders. Maar het zou dienen te werken. Een leven voorspiegelen dat niet werkt voor zich, is om zich om de tuin te leiden.

De kwestie is... men kan tal van situaties mijden. Maar men kan niet alle situaties mijden. Anders gezegd... men dient zelf te veranderen omdat de omgeving niet te mijden is en ook moeilijk te veranderen is. Als men iets meemaakt zoals een trauma, dan lijkt men niet meer te kunnen zijn zoals men was. En dat is heel pijnlijk. Ergens kan men zichzelf wel uiteindelijk terugvinden in de verwerking van dat trauma. Maar ook dan lijkt het duidelijk te worden dat men niet langer kan zijn zoals men was. Men dient te veranderen. Men dient wel degelijk zichzelf achter te laten. Maar niet meer dan nodig. Men kan enkel zichzelf zijn. En men dient klaar te zijn om te veranderen. Dat geeft aan dat het trauma haar zeggenschap zou verliezen. Men zou datgene in zich achterlaten dat te relateren is aan dat trauma. Zoals die liefdevolle persoon wiens hart brak. Of zoals de woede in zich die er een reactie op was. Dat dient men niet langer als zichzelf te beschouwen. Omdat het ongezond is... omdat men niet langer kan zijn zoals men toen was. Natuurlijk dient men de liefde niet achter te laten. Ze lijkt net broodnodig. Het trauma is onrechtvaardig. Misschien is liefde belangrijker dan

rechtvaardigheid. Vast niet altijd. Maar soms wel. Soms is het beter om de strijd achter te laten ook al verdient men het om die strijd te winnen. Maar in de liefde vindt men vrede. En die vrede lijkt heilzamer te zijn voor zich dan die zogenoemde rechtvaardigheid die uiteindelijk meer lijkt te gaan om het eigen gelijk dan om de rechtvaardigheid die erin schuilde.

Zijn is anders dan denken. Indien we niet in slaap zijn of in een coma zijn, dan zijn we. Net zoals men op dit moment is. Als men er zich bewust van wordt, dan snapt men het. Maar wat is dat “zijn”? Wel, dat lijken we niet zomaar in onze gedachten te kunnen uitdrukken omdat onze gedachten anders werken dan het “zijn”.

We dienen te kunnen zijn zoals we dat wensen. Als we vrede kunnen nemen, als het verleden ons niet reeds bepaalt, als de omgeving ons niet reeds bepaalt en als we onszelf niet reeds bepalen op een wijze die we niet willen... of die we niet zouden horen te willen... omdat er te veel ongezonde verleiding in het spel is... dan hebben we een oase van rust en een vertrekpunt.

Dan kunnen we ons afvragen... wat voor ervaring is er mogelijk? Welke ervaring zouden ons kunnen liggen? Op wat voor manier zouden we kunnen zijn?

In mijn ogen hoeft “de wil” niet te veel te zeggen hebben. Wat we zouden kunnen willen, zou ons kunnen afleiden van de ervaring die ons zou liggen. Soms hoeven we natuurlijk dingen te doen vanuit onze wil... om ons leven beter te maken. Maar daarnaast kunnen we dingen doen die ons liggen.

Als we vanuit de wil daarmee rekening houden, dan kunnen we nagaan wat we kunnen bereiken zonder ons af te leiden van onze eigen aard. Een goede manier om te veranderen, is om rekening te houden met hoe we reeds zijn opdat er meer een continuüm zou zijn in ons leven.

Het besef onwetendheid is de sleutel tot het “zijn”. Althans, in mijn opvatting is de mens opgebouwd uit tal van facetten. Tal van gedragingen. Men is divers.

Het is mogelijk dat men sommige van die facetten niet als zichzelf beschouwd. Zoals bij iemand die neurotisch is (ikzelf) en zich hierdoor soms gedraagt volgens karaktertrekken die hij/zij zelf niet wilt maar waar hij/zij moeilijk van af geraakt.

Maar vele karaktertrekken kan men wel beschouwen als een deel van zichzelf. Maar moet een bepaald aspect van het karakter eigenlijk het zeggenschap over zichzelf opeisen, ten koste van andere karaktertrekken? Ik denk van niet.

En beseffen dat men niet weet hoe te zijn, helpt hierbij. Het is zoals wanneer men een reis zou willen maken. Men zou kunnen weten naar welke bestemmingen men niet wilt gaan. En dat is cruciaal. Maar daarmee weet men nog niet naar welke bestemming men wel wilt gaan. En dat lijkt mij de cruciale onwetendheid te zijn. Aldus, men hoeft niet te weten hoe men zou hoeven te zijn, zolang men maar vermijdt dat men niet is hoe men niet zou willen zijn.

Door dit toe te passen, mijdt men dat men controle zou uitoefenen over hoe men zou zijn... vanuit de gedachte dat

men het eigenlijk toch niet weet. Althans, dat is hoe ik het bekijk.

Elkaar kunnen vertrouwen is de kern. Als we elkaar niet kunnen vertrouwen, dan kunnen we bv. kwaad spreken over elkaar. Dan kunnen we elkaar moraliseren omdat we niet tegen het gedrag van de andere zouden kunnen.

Nu, dit wil niet zeggen dat we het gedrag van iemand anders moeten verdragen. Ergens is het natuurlijk sowieso handig dat we het kunnen verdragen. Maar zelfs wanneer we het kunnen verdragen, bestaat de kans dat men de andere liever mijdt. Wat mij ook perfect lijkt te mogen.

Het jammerlijke is echter dat men elkaar kan gaan moraliseren omdat we niet zonder die moralen kunnen omdat we elkaar niet voldoende lijken te kunnen vertrouwen.

En vertrouwen is zo cruciaal omdat, eens het vertrouwen er is, men die moralen achterwege kan laten. En zo kan men op een andere wijze bij elkaar zijn. Men zou niet zozeer aan elkaars verwachtingen hoeven te voldoen. Men zou ook niet al te zeer de liefde dienen te tonen. Zolang men elkaar kan vertrouwen. En zo kan men een vrijheid krijgen die anders haast uitgesloten kan worden.

En in die vrijheid is er enige magie mogelijk. Men kan een verandering doorgaan in elkaars gezelschap. Men kan anders zijn dan dat men voorzien had. Men kan inzichten krijgen. Het leven openbaart zich. En dat is de magie.

Maar die magie is vaak wel mogelijk. En men kan die magie in de gaten houden. Men zou een beetje kunnen leren aanvoelen hoe men magie kan bekomen.

De magie is de mythische ontsnapping aan de gevangenis in ons leven. Het domein van onze gedragingen en ons denken, is beperkt. Maar toch is er iets daarbuiten. We kunnen niet zomaar weten wat het is. Het is onbekend en toch niet onbereikbaar.

Zich bewust zijn van zichzelf, is een deel van die magie. Zich bewust zijn, niet door zich te observeren zoals men een object observeert, maar door te kijken hoe men zelf tot de realiteit staat en hoe de realiteit tot zich staat, vanuit wie men is en hoe men is. Het gaat dan over de vorming van subjectiviteit die zich verrijkt met een inzicht en een gevoel. Men dient te zien dat de subjectiviteit van de omgeving zich niet overmeestert. Nee, de eigen subjectiviteit dient te kunnen bestaan in de omgeving. Men dient in wording te komen. Men dient er te gaan zijn. En dat is magie.

En men zou iedereen die magie willen gunnen. En in zekere mate gaat dat zolang men de andere laat zijn en zolang de andere niet kan voorkomen dat men zichzelf kan zijn. Het heeft iets weg van liefde. Maar het wil niet zeggen dat men de liefde moet laten overkomen aan de andere. Omdat net die liefde zou kunnen voorkomen dat de andere kan zijn. Het uiten van liefde kan immers hinderlijk zijn voor hem/haar. En vice versa. Maar de liefde kan er wel zijn, onuitgesproken.

De bevrijding die schuilt in de magie is dat men conditionering kan ontlopen. Of door situaties te mijden... daar waar men dat niet lijkt te kunnen doordat die situatie zich

lijkt te vormen. Of door eventueel situaties niet te mijden omdat men het vertrouwen heeft dat men er zichzelf in zal kunnen vormen.

De bevrijding is dat men anders is dan voorheen en dat men toch zichzelf niet kwijtspeelt... maar dat men eerder zichzelf herontdekt en dat men geleidelijk aan groeit. En dat geeft betekenis aan het leven. Men kan die betekenisvolheid wel prikkelen door dingen te doen. Maar men kan ze niet forceren.

Ach ja, amateur moralisten zullen zich moraliseren en ze zullen zich hierbij voordoen als de deugdzaamheid zelve door aan te geven aan jou hoe juist zij wel zijn terwijl ze jou bedoeld of onbedoeld zouden kunnen kwetsen met hun gemoraliseer.

Als je werkelijk zo immoreel zou zijn opdat hun gemoraliseer gerechtvaardigd zou zijn, dan is het simpel. Het antwoord op het spelletje is: “Ik toon geen spijt en toon aan hen aan dat hun gemoraliseer mij niet deert wanneer ik mij nogmaals niet moreel gedraag.” En dan loopt de “deugdzaame wraak” van de moralisten op niets uit. Dat is simpel genoeg. Maar dat wil ook zeggen dat die amateur moralisten niet hun voldoening dienen te vinden bij diegene die werkelijk immoreel is. Maar bij diegene die een moreel begrip heeft en die dan mag gemoraliseerd worden door diegenen die dan hun kans zien om zich als het voorbeeld voor te doen. En in de praktijk is dat natuurlijk zelf schijnheilig. En zo is het een immorele strijd tussen mensen met een zeker moreel begrip. Want diegene die werkelijk immoreel is, die zou daarmee lachen.

Het moreel zijn als opkomen voor anderen of zichzelf, dat kan alsnog een zekere plaats hebben. Maar ergens lijkt het geregeld ook voorbij gestreefd te zijn omdat gezamenlijk moreel zijn niet op de kaart staat.

Als je hebt afgezien omwille van immoreel en schijnheilig gedrag dan kan er de neiging zijn om zichzelf te genezen door moreel proberen te zijn. Maar als men veel heeft afgezien, dan zou men in die lijdensweg mogelijk ook reeds veranderd zijn. En dan zou men bv. des te meer kunnen inzien dat moraliteit voor een stuk sowieso ontbreekt in de omgeving. Opdat er de vraag is: Moet men zichzelf wel genezen door weer die morele persoon proberen te zijn?

Misschien is de genezing... dat men zichzelf niet hoeft te genezen. En dat het zich niet meer raakt. En dat men ook niet immoreel wordt. Maar dat men ook niet opnieuw te moreel probeert te zijn. Aldus, dat men inziet dat men het hele spel van het gemoraliseer niet hoeft mee te spelen. Maar dat men er ook geen aanstoot aan hoeft te nemen.

Als men dat kan, dan vindt men evenzeer vrede. Dan is men evenzeer ongedeerd en sterk. Maar zonder te hoeven vervallen tot immoreel gedrag. Dan kan men zichzelf terugvinden. Dan hoeft men niet altijd situaties te mijden. Maar men hoeft er evenzeer niet op in te gaan.

Het is gewoon een plaag. Moralen worden gebruikt om moraliteit af te breken in de naam van 'goedheid' en in de naam van zichzelf als 'diegene die goed is', mogelijk ten koste van iemand anders. En daar moet men vrede bij hebben opdat men, als iemand met een zeker moreel begrip, zich niet verward in dat gedoe. Maar er net mee kan lachen.

Maar men hoeft niet mee te lachen. Men kan gewoon moreel zijn naar diegenen waarbij dat wel een beetje lukt. Onmacht en verkeerde volgzzaamheid dient men te mijden opdat men zichzelf dan kan blijven zijn. En opdat men die amateur moralisten niets gunt dat ze kunnen misbruiken door te moreel te willen zijn of door immoreel te willen zijn.

Moraliteit is geregeld dat wat goed zou zijn nadat er liefde is aan onttrokken.

Wat is de realiteit? Wij kunnen tal van ideeën ontwikkelen. En er kan waarheid inzitten. Maar die waarheid is onvolledig. Er lijkt vaak geen bewustzijn te zijn dat volledig is... waarmee ik bedoel... wij lijken ons vaak niet in zulke mate bewust te zijn dat we hieruit kunnen afleiden hoe we ons moeten gedragen. Vaak lijken we onvoldoende te weten hoe we ons moeten gedragen. Wij kunnen dan zelf ons een verhaaltje vertellen opdat we dat tekort aan bewustzijn voor onszelf kunnen aanvullen. En dat lijkt ergens een mooie poging te zijn... misschien evenzeer een ietwat naïeve poging. Dient men die poging te ondernemen... of dient men zich bewuster te zijn?

Dat is de eeuwige vraag.

Echt zichzelf kunnen zijn, dat wil zeggen, dat men zichzelf kan zijn ongeacht de winst of verlies dat men geniet of lijdt. En dat men zichzelf niet vervangt door gedachten die zich zichzelf laten vergeten. Of door impulsen die zich de eigen identiteit lijken te ontnemen. Men voelt het wanneer men is zoals men wilt zijn. En wat daar eigen aan is voor mij, is dat

men vanuit zichzelf voelt hoe men wilt zijn. Het gaat niet zozeer om wat anderen willen, ook al kan men dingen doen voor hen als men dat wilt vanuit zichzelf.

Er is het “wel-zijn” en het “niet-zijn”. Waarmee ik bedoel, soms gedraagt men zich op een wijze waarop men zich niet wilt gedragen. Of denkt men op een wijze dat men niet wilt denken. Is men dan zichzelf? Men zou natuurlijk verantwoordelijk zijn voor wat men doet. Maar als men voelt dat men zo niet wilt zijn, hoeft men het niet noodzakelijk gaan beschouwen als zichzelf. Men kan dat gaan bekijken als iets dat buiten zichzelf staat. In plaats van een soort van muur te bouwen rond zichzelf waarmee men alles opeist van wat men doet en het dan wat probeert te remediëren voor zichzelf opdat het houdbaar blijft voor zichzelf. Dan probeert men een controle op te eisen daar waar er een gebrek aan controle was.

De muur mag er wel zijn. Maar het is best een onzichtbare muur. Want bij een mens is het niet zoals bij een ommuurd dorp. Mensen kunnen eigenlijk niet aanvallen wat er in jouw hersens plaatsgrijpt. In de praktijk is dat natuurlijk vaak wel zo. Omdat men prikkelbaar is. Maar eigenlijk... kunnen ze dat niet... tenzij men het zelf toestaat.

En eigenlijk... lijkt het ook positief te zijn als men niet zo prikkelbaar is wanneer men zichzelf gedraagt op een wijze die men niet wilt.

En ideaal lijkt het... wanneer men dus geen defensieve aanpak nodig heeft. Dat is dan de onzichtbare muur.

En dan is men zichzelf. Dan glijdt men weer in de ervaring die men voor zichzelf kan willen. En vanuit die toestand lijkt men genezen te zijn en dan kan men ook groeien door open te staan voor nieuwe dingen die men zou kunnen leren. Men kan daar immers open voor staan omdat men niet bezig is met een defensieve aanpak in een continue afwisseling van onmacht en genezing.

De ervaring is cruciaal. Als men zich goed kan voelen in de aanwezigheid van anderen, dan kan dat de ervaring voor zichzelf verrijken. Dan kan er een magie plaatsgrijpen. Zulke aanwezigheid zou men kunnen willen opzoeken.

Als men zich gekwetst voelt, als de andere geen rekening houdt met zich, dan kan dat de ervaring verarmen. Zulke aanwezigheid zou men kunnen mijden.

Het is de ervaring die vaak telt. Geregeld zal men misschien verplicht zijn om te vertoeven in het gezelschap van mensen die zich niet goed laten voelen. Maar niet altijd. En als die plicht er niet is, dan lijkt men vrij te zijn om naar zichzelf te luisteren en om zo een ervaring op te zoeken die zich verrijkt.

Het lijkt erom te gaan dat anderen zich niet te zeggen hebben wat voor ervaring men zou dienen aan te gaan. Het gaat erom dat men samen kan zijn op een wijze die beiden ligt.

Vrije wil houdt in dat men in staat is om te doen wat men zelf wilt doen, vanuit zichzelf.

Dit houdt o.a. in dat men zich niet laat moraliseren wanneer dat gemoraliseer zou leiden tot volgzzaamheid die zich niet ligt. Men gaat dan niet in op wat zij als goed aanzien omdat het niet goed zou zijn voor zich. Ik neem hierbij aan dat men zelf in staat is om na te gaan wat verantwoordelijk is. En dat als men dan vindt dat men niet hoeft in te gaan op wat iemand anders als goed aanziet omdat het niet goed lijkt te zijn voor zich, dat men er dan ook niet op ingaat.

“Sterk zijn” als motief, is evenzeer te betwijfelen als een motief voor zich. Ik bedoel, men hoeft evenmin iets te doen omdat men dan sterk zou zijn en omdat men iets zou kunnen verdragen wat men eigenlijk zou horen te verdragen... Natuurlijk is het positief dat men tal van dingen kan verdragen. Maar evenzeer kan het positief zijn om iets te mijden i.p.v. het te verdragen.

Al die motieven zijn te betwijfelen omdat die motieven bestaan 'buiten' zich. Ze hoeven dan ook niet noodzakelijk deel uit te maken van zich. Wat deel uitmaakt van zich, is de ware leidraad voor de vrije wil, in die mate dat men zou aanvoelen en begrijpen wat juist is voor zich.

Als men niet meer weet dan dat men weet en als men niet minder weet dan dat men weet, dan kan men een zekere objectiviteit verkrijgen. En in die objectiviteit krijgt men een beeld van zichzelf.

Soms kan men dan volgens zichzelf te veel controle uitoefenen. Omdat men die controle niet goed vindt voor zichzelf. En dan kan men dat wat loslaten.

Soms oefent men te weinig controle uit omdat men zichzelf te veel laat gaan. En dan kan men dat evenzeer loslaten door wat controle uit te oefenen.

En zo kan men dan wat heen en weer gaan. Maar wat is dan de ware 'ik'? Het ene moment is men zo... het andere moment is men weer wat anders.

Soms lijkt er misschien een 'ik' te zijn achter de schermen. Een 'ik' die zich navigeert van het ene gedrag naar het andere gedrag.

Soms lijkt die 'ik' dan weer achterwege gelaten te worden omdat men zich soms beleeft in de ervaring zoals men die op dat moment ervaart.

En dat is slechts mijn huidige ervaring. Ik kan me niet bewust worden van een 'ik' omdat er geen 'ik' te herkennen valt doorheen die verscheidenheid aan gedrag. En de 'ik' die ik voorheen had, waarmee ik mij identificeerde, die is wat buiten spel geraakt. Omdat het is uitgespeeld, achter mij gelaten.

Toch wil dit niet zeggen dat ik alles van mij heb achter gelaten. Soms kan ik in de omgeving zijn, in het bijzijn van anderen of alleen, op een wijze die me ligt en die gelijkaardig is aan hoe ik voorheen was. Maar er is veel minder een 'ik' die dat wilt en die dat hoeft naar zichzelf, als een bevestiging naar zichzelf van zichzelf.

Het lijkt misschien een triestige bedoening om zo te zijn. Maar wat cruciaal is, is dat er enige vrije wil is. En dat maakt al het verschil. Men is dan niet onderdrukt omdat men niet sterk genoeg was om een identiteit vol te houden. Eerder is men dan, vrij, of vrij vrij, zonder zo'n identiteit echt te behoeven.

Eerst was er de strijd. Vooral een strijd tegen de omgeving, in een poging om op te komen voor mezelf.

Maar een strijd kan pijnlijk zijn. Noodgedwongen kan men dan de strijd wat loslaten. Dan zoekt men vrede en rust voor zichzelf.

De strijd tussen elkaar, tussen de subjectiviteit van de ene en de andere, gaan dan des te meer naast elkaar bestaan wanneer men die strijd loslaat.

Maar de vrede die men vindt, de genezing die men vindt als antwoord op die strijd, die hoefde men misschien eigenlijk niet te vinden omdat die strijd er mogelijk nooit had moeten zijn. Aldus, die genezing, vrede en rust lijkt slechts een noodzakelijk maar evenzeer een tijdelijk antwoord te zijn.

En zo verandert er wat echt is voor zich. Op het ene moment is de strijd echt voor zich. Dan lijkt die strijd niet te lonen en dan verliest die strijd aan echtheid. Daarna is die genezing dan des te echter. Maar dan lijkt het ook minder relevant te worden en verliest die genezing aan echtheid.

Maar in de eigen gedachten is men niet altijd mee met die existentiële ontwikkeling. Soms lijkt men nog een strijd te voeren terwijl die niet langer hoefde gevoerd te worden. Soms lijkt men nog genezing te behoeven ook al zou dat minder relevant geworden zijn. En daarom houdt het steek om zich niet te identificeren met die gedachten wanneer men merkt dat men ze niet als relevant, als echt, dient op te vatten. En zo bevrijdt men zich van die gedachten en van het bijhorende gedrag. En zo wordt men niet bepaald door die gedachten. En

zo verkrijgt men des te meer een onbepaaldheid. Men is nog niet bepaald omdat die gedachten zich niet zouden bepalen. Hoe dient men dan wel te zijn? Hoe komt men dat te weten?

Wel, ik denk doordat andere gedachten in zich zouden opkomen die echter lijken voor zich, zelfs nadat men ze heeft bevroegd. Dan lijkt het dat men aanvoelt dat men een verandering kan doorgaan die reëel mag worden.

Wat men doet met toewijding, daar is men meester van. Als men bv. gaat joggen met toewijding, dan kan men zich meester voelen tijdens het joggen omwille van die overtuiging die men heeft. Als men die toewijding wat ontbreekt, dan zou men vast niet zo sterk staan. Tegenslagen tijdens het joggen, zouden zich dan sneller de moed kunnen ontnemen.

Zo is het ook met moraliteit. Als men iets goed wilt doen en men doet het met toewijding, dan is men des te meer meester. Als men die toewijding wat ontbreekt, dan zal men niet zo sterk staan. En tegenslagen kunnen zich dan evenzeer des te sneller kwetsen. Men zou dan te zwak staan.

En dat is wat er regelmatig plaatsgrijpt. Waarbij mensen die toewijding wat verloren zijn terwijl ze toch nog een zekere wil hebben om goed te willen zijn. Maar ze kunnen dan zwakker staan. Ze zouden sneller gekwetst kunnen zijn. En dan sterkt hen dat niet. Dan zou men mogelijk steun zoeken bij iemand die zich niet kwetst om zo een zekere samenhang te vinden. Om zich zo te sterken... terwijl men mogelijk een oordeel uitoefent over een derde persoon. Om zo de mening uit te spreken. En om zich zo een beetje te sterken.

Maar dat is niet het meest glorieuze eindresultaat. Dat is moraliteit die zich wat overeind houdt, met vallen en opstaan. Wilt men daar deel van uitmaken? Hoeft men daaraan mee te doen?

Ik denk van niet. Er is immers het risico dat men zich evenzeer af en toe zwak zal voelen omdat men zich wat zwakker opstelt door dan goed te willen zijn in omstandigheden die niet al te hard lonen voor zich... en zich misschien eerder geregeld onderuit lijken te halen.

Daar hoeft men niet aan mee te doen. Maar dit wil niet zeggen dat men goedheid zou dienen te laten vallen daar waar het wel loont. Want daar zou men het met toewijding kunnen doen opdat men daar wel sterk zou staan.

Soms zou men dus sterk kunnen staan door toewijding uit te oefenen voor wat juist is. En soms zou men sterk kunnen staan door zich niet bezig te houden met een wankele volgzzaamheid aan moralen. Aldus, het lijkt niet goed te zijn om zich steeds bezig te houden met wat zou horen. Want dat hoort niet.

Empathie kan problemen geven. Als iemand empathie met zich probeert aan te gaan, dan lijkt het dat die persoon empathie aangaat volgens wat hij/zij als empathie aanziet. Maar hiermee is de empathie nog niet volbracht. Men zou kunnen zien dat die persoon een bepaalde vorm van empathie met zich probeert aan te gaan. Die empathie is niet noodzakelijk empathie voor zich. Omdat het zou kunnen dat men liever niet ingaat op die empathie. De andere heeft zich nodig opdat die empathie zou volbracht worden.

Ik ga ervan uit dat men op empathie ingaat wanneer dat juist aanvoelt voor zich. Maar er kunnen redenen zijn om er niet op in te gaan. Soms lijkt er bv. te veel gebeurd te zijn. En dan is dat niet altijd mogelijk of evident om de draad weer op te nemen daar waar men die had verloren. Men lijkt dat ook niet te hoeven.

Evenzeer kan het zijn alsof dat andere mensen een bepaalde benaderingswijze als juist aanzien en dat het lijkt alsof men hun empathie zou moeten beantwoorden voor hen. Hun intentie zou hierbij mogelijk juist zijn, ook al heeft men daar niet altijd een boodschap aan. Men kan er in zekere mate op ingaan omdat er schoonheid kan schuilen in hun intentie. En omdat men mogelijk de andere hiermee van dienst kan zijn. Maar evenzeer zou men een afstand kunnen bewaren omdat men zichzelf niet helemaal wilt kwijtspelen in de beantwoording van die empathie. Omdat het immers kan zijn dat het ingaan op die empathie zich niet helemaal ligt. Het lijkt ook hier niet te hoeven.

De kwestie is: Dient men samen “één” te zijn of niet? En eigenlijk zijn er hierbij twee vormen van empathie mogelijk. Of men is samen “één”. Men vindt elkaar in gezamenlijk gedrag.

Of men heeft empathie door aan de andere te laten herkennen dat hij/zij verschilt van zich. Zo bewaart men elkaars eigenheid. Men kan dit doen door op een niet kwetsende wijze niet in te gaan op de empathie. Men laat de andere in zijn/haar element. En men blijft in het eigen element. Het lijkt immers verkeerd te zijn om op empathie in te gaan als die zich niet ligt.

Empathie die reeds vastligt doordat ze “voorbepaald” is, lijkt uiteindelijk een dood spoor te zijn. Want mensen evolueren. Dus de empathie dient altijd te mogen geherdefinieerd worden opdat die empathie levensvatbaar blijft voor elkaar doorheen de evolutie die men allen doorgaat. Wat dus wil zeggen dat men bepaalde “empathie” dient af te wijzen omdat het voor zich geen empathie is. De kwestie is niet dat empathie een probleem is. De kwestie is dat er soms empathie is daar waar die er niet hoorde te zijn. En als men dan alsnog empathie wilt opbrengen voor de andere, dan kan dat enkel door te herkennen dat de andere persoon anders is dan zich.

Mensen proberen te geloven in wie ze zijn. Ze proberen het ook te staven. Ze gaan na of ze zijn wie ze zijn. Om zo hun geloof in zichzelf te bekrachtigen... en soms te zien falen.

Er zijn verscheidene manieren waarop mensen dat doen. Ze kunnen het doen door macht uit te oefenen. Hun macht bevestigt bv. hun superioriteit aan henzelf opdat ze kunnen geloven in zichzelf. Ze gaan dus na of ze die macht hebben. Ze staven het.

Sommige mensen zullen het staven door goed te doen. Of door niets ernstig fout te doen. Zo kunnen ze, wanneer de test slaagt, geloven in zichzelf als zijnde goed of onschuldig genoeg.

En zo zijn er tal van aspecten die ze kunnen staven. Dat mensen dingen staven, kan zo voorkomen dat ze dingen gaan geloven die er niet zijn. Ze doen dat niet altijd. Iemand die macht heeft is daarom bv. niet superieur ook al zou die

persoon zich dan zo kunnen voelen. Maar geregeld, zal iemand een relatief objectief beeld krijgen van zichzelf door dingen te staven.

Soms zullen mensen echter zichzelf staven via het perspectief van een derde persoon. Ze bekijken zichzelf volgens hoe ze zouden zijn volgens iemand anders. Men zou zich bv. minderwaardig kunnen voelen omdat iemand macht over zich heeft kunnen uitoefenen. Of mensen zouden dingen van zich kunnen denken die misschien niet waar zijn, maar die gedachten kunnen wel objectief bij hen aanwezig zijn. En dan kan men zich daar naar staven, in die mate dat men kan begrijpen wat iemand anders denkt over zich. De kwestie is, die manier van staven, kan het geloof in zichzelf onderuit halen. Zichzelf staven, kan soms leiden tot een minder objectieve voorstelling dan de voorstelling die men zou maken vanuit het geloof in zichzelf. En dan kan men stoppen met zichzelf zo te staven, om zo vertrouwen te krijgen in zichzelf, via het geloof in zichzelf.

Wie was men? Wie is men? Is dat zo negatief als dat men denkt van zichzelf of als dat anderen zouden denken van zich?

Misschien niet.

Hieraan gerelateerd, is de logica om zich niet te laten moraliseren. Want als men uitgaat van een geloof in zichzelf, dan lijkt dat weinig te maken te hebben met hoe anderen zich gedragen naar zich. Als men het negatief vindt, dan hoeft men ook niet, akkoord of niet akkoord, te zijn. Het gaat niet om een “morele balans” die in het eigen voordeel of nadeel zou liggen

omwille van hoe anderen zich gedragen hebben t.o.v. hoe men zelf zich gedragen heeft. Want als men daarmee begint, dan gaat het niet meer over dat geloof in zichzelf. Men dient te doen wat juist is vanuit dat geloof in zichzelf.

Er is iets dat bewust is in zich. Men kan het “de observator” noemen. En hiermee kijkt men naar alles om zo tot inzichten te komen.

Kinderen lijken mij, al is het vast afhankelijk van hoe ze reeds opgevoed zijn geweest, meer te handelen vanuit hun ervaring en hun verlangens dan vanuit objectieve vaststellingen die ze maken.

Als een kind bv. een kamp wilt maken, dan is het kind meer bezig met hoe hij/zij dat kan doen. Er is het verlangen om dat kamp te maken en dat volstaat. Het kind lijkt mij normaal gezien veel minder bezig te zijn met het nagaan of dat een goed idee is. Of met het nagaan of men zelf iemand wilt zijn die een kamp maakt of niet. Het kind is dus minder bezig met pogingen om objectief na te gaan wat hij/zij zou horen te doen of met hoe hij/zij zou horen te zijn of met hoe hij/zij is.

Die “observator” blijft zo in staat om te handelen en te zijn zoals men voelt en denkt dat men wilt zijn. Want eens men alles begint te staven, dan krijgt die “observator” een andere taak. Dan is men meer bezig met na te gaan wat objectief is dan dat men bezig is met het “zijn”. Zoals het kind dat die “observator” gebruikt om na te gaan hoe men een kamp kan bouwen en wat voor kamp het zou kunnen zijn... dan dat het kind probeert te staven wat objectief is.

Bij het opgroeien en volwassen worden, lijken mensen voor een stuk geleidelijk aan te verleren dat ze zo kunnen zijn en lijken ze des te meer te observeren om te proberen om tot objectieve vaststellingen te komen.

Daar zijn vast verscheidene redenen voor. Misschien proberen mensen het kind te belemmeren om zo spontaan te zijn omdat ze het niet kunnen uitstaan of omdat ze het goed achten om dat af te leren. Misschien maakt het kind dingen mee die zich raken en confronteren opdat het kind objectief gaat nagaan hoe hij/zij nu is. Het staven van wat objectief is, kan zo een manier zijn waarop ze proberen op te komen voor zichzelf en om zichzelf te verzekeren van hoe men is nadat er barstjes zijn ontstaan in het geloof in zichzelf.

Evenzeer kan het bij het opgroeien interessanter worden om tal van dingen proberen te begrijpen. Dat is een manier van zijn. Maar men leert zo ook tegelijkertijd aan om dingen te staven aan de eigen observaties.

Maar hoe keert men terug?

Want hier is ook een observatie: Die “observator” is cruciaal in de eigen bewegingsvrijheid. Wat men zich kan inbeelden, is wat men kan doen. Zolang men het wilt doen en het haalbaar is, weliswaar, maar die optie is daar zolang men die inbeelding kan laten bestaan. Vanaf men al te vaak bezig is met tal van dingen te staven, wordt dat gehinderd.

Dus men kan proberen te voorkomen om zich al te vaak bezig te houden met het staven van tal van zaken. Men kan dat loslaten door er vrede mee te vinden. Het is zoals het is. Dat vereist een verwerking. Het geeft ook rust en vrede. Daarmee

dat men uiteindelijk een bereidheid kan vinden om zulke zaken los te laten. En wat er dan overblijft, is niet “niets”. Men is nog altijd. Men kan dat voelen omdat men dan de focus heeft verlegd. Niet naar het observeren, maar naar zichzelf. De focus komt in zich te liggen. Men voelt dan dat men is.

En wat is men dan? Wel, men is 'iets' en 'niets'. Men is iets omdat men op een bepaalde wijze is. Men is niets omdat men het ervaart zonder het te objectificeren. Men concretiseert het niet voor zichzelf.

Vanaf er iets in zich opkomt dat op een bepaalde wijze wilt zijn om bepaalde redenen, dan lijkt men anders te worden. En dat is ook te observeren. Maar hier zou men op een andere wijze observeren. Men neemt het gewoon waar in de eigen ervaring. En als men dat waarneemt, dan zou men dat ook weer kunnen loslaten om weer die focus te verleggen naar het “pure zijn”, weg van de impulsieve gedrevenheid die toch geregeld het gevolg kan zijn van de eigen barstjes en kloven die in zichzelf ontstaan waren. Eigenlijk is het meer dan slechts loslaten. Men kan evenzeer luisteren naar wat men zou dienen te doen, waarmee ik bedoel, dat men zou voelen wat goed is voor zich.

Bovendien, er is meer dan gewoon te “zijn” door een focus in zichzelf te laten liggen. De “observator” in zich zou dat niet hoeven te observeren. Het zou evenzeer spontaan kunnen plaatsgrijpen. De “observator” is dan deel van zich. En dan kan men zijn, ietwat gelijkaardig als dat een kind dat kan. Niet zichzelf al te zeer betwijfelend maar uitgaande van zichzelf.

Niemand hoeft een wil te hebben over jou. Want dan is jouw wil onderhevig aan zijn/haar wil. En hoe kan je dan uitgaan van vrije wil?

Het enige argument voor een wil over jou, is dat die wil jou beter zou maken dan dat jij zou doen vanuit jouw vrije wil.

Maar dat argument lijkt zelfs dan onnodig zolang de wil van iemand anders jou evenzeer kan verbeteren zonder dat die wil van die persoon, jouw wil zou onderhevig maken aan hem/haar. Met onderhevig maken bedoel ik, dat beiden hun wil niet samen zouden bestaan. En dat dus één van beiden zijn/haar wil in zekere mate zou moeten opgeven of compromitteren opdat men dan zou verbeteren. Maar dat is onnodig en riskant wanneer men zichzelf kan verbeteren in het samenzijn van elkaars wil. Zoals bv. bij een leerkracht die geen autoriteit hoeft uit te oefenen bij een leerling wilt leren. Of zoals een coach die zijn spelers kan motiveren en ze zo wel degelijk verder kan laten geraken dan dat zouden kunnen vanuit eigen wilskracht. Maar dat is mogelijk via aanmoediging. De coach hoeft daarom nog geen dictator te zijn.

En om dan toch autoriteit uit te oefenen kan evenzeer nadelig zijn en schadelijk zijn.

Dus ideaal gesproken, zou autoriteit dan onnodig zijn. Ideaal zou men geen wil hoeven te hebben over iemand anders of zij over jou. En als mensen bij elkaar zijn, dan zou het zijn omdat ze dat beiden kunnen. En evenzeer mogelijk willen.

De liefde lonkt. De liefde lonkt weer. Naar een leven met vreugde. Als men kapot gaat, dan kan de liefde in zich geregeld te zwaar worden om vol te houden. Soms lijkt het ook zo zwaar om haar weer op te nemen. Alsof men eraan herinnerd wordt hoe zwaar het was om stuk te gaan, toen, toen men liefde had in zich. Niet opnieuw. Maar nee, niet opnieuw. Maar wel opnieuw liefde. Behoedzaam dat niemand een wil over zich kan uitoefenen die men niet wilt. Elk zwak punt dat men heeft, kan benut worden door iemand anders. Voelt men zich schuldig, dan kan iemand over zich oordelen. Laat men zich verleiden tot het oordeel van iemand anders, dan kan men over zich oordelen. Wilt men dat oordeel niet? Dan kan men stoppen met het toe te laten. En zo sterker worden. En wat wilt men dan zelf? Sommige mensen zal men vergeven, ook al heeft men zelf mogelijk fouten naar hen gemaakt. Sommige mensen zal men liever mijden.

Het begint allemaal mooi; het geloof in het goede. De waarden van liefde. Wat als we ons allemaal liefdevol kunnen gedragen naar elkaar? Wel, als we dat allemaal willen en kunnen, lijkt het mooi te zijn en groots te zijn.

Het lijkt bovendien positief te zijn als we voor elkaar zouden zorg dragen door elkaar niet te kwetsen.

Maar dan loopt het mis. Mensen gaan elkaar kwetsen. Soms doen ze dat opzettelijk en zonder gewetensproblemen, zowel tijdens als na de kwetsende daad. Wel, dan kan men over hen oordelen of hen evenzeer vergeven maar het haalt niets uit.

Soms kwetsen mensen elkaar onbedoeld. En maken ze het achteraf goed. Of deden ze het met opzet maar voelden ze zich oprecht in fout en maken ze het mogelijk evenzeer goed.

Wel, dan is alles nog in orde geraakt. De persoon werd gekwetst maar het kwaad wordt teniet gedaan. Of dan toch min of meer.

Maar daarom volgt er nog geen vergeving van andere mensen die erover oordelen. Evenzeer gaan ze het medeleven verkiezen voor de persoon die gekwetst werd, ook al lijkt er voor die persoon geen probleem meer te zijn. En ook al zou die persoon geen medelijden wensen voor zich omdat hij/zij uiteindelijk kon verdragen wat er gebeurd was. Het medelijden zou dan net kwetsend kunnen zijn omdat het niet langer als een steun zou zijn maar des te meer als een herinnering dat men zogenaamd niet kon verdragen wat er gebeurd was.

Net zoals men dan negatief kan blijven oordelen over de persoon die de kwetsende daad uitvoerde, ook al is alles in orde geraakt.

En het oordeel zorgt er dan voor dat men des te meer normen krijgt en des te minder waarden krijgt.

Bovendien krijgt men dan tal val neveneffecten. Zoals mensen die de kans zien om zich beter voor te doen dan zich om hun 'deugdzaamheid' te accentueren terwijl ze mogelijk zelf tal van fouten hebben gemaakt. En soms zelfs grotere fouten. Maar ze kunnen de kans zien om hun waarden of zogenaamde waarden des te meer te laten blijken.

Maar die waarden zijn niet meer dezelfde als diegene die eerst werden besproken. Alles kan nog verlopen in de naam van het

goede. Maar het is eigenlijk zo goed niet meer. Of zo mooi. Mensen lijken het vaak niet waard te zijn, zelfs al menen ze van wel.

Wat dient men te doen als men negatief zou worden beoordeeld?

Wel, men zou er uiteindelijk vrede mee kunnen vinden. Maar wel door niet mee te lopen. Als men braaf gehoorzaamt aan hun oordeel, al was het maar door zich braaf voor te doen, dan zouden ze de indruk kunnen hebben dat men ze gelijk geeft. En als men iets stout doet, dan zou men ze evenzeer gelijk kunnen geven.

Het lijkt er dan op aan te komen dat men gewoon het eigen ding doet, en af en toe liefde geeft, aan hen die men voldoende kan vertrouwen, daar waar zich dat ligt.

Dat lijkt het enige te zijn dat men kan doen. Mensen kunnen zich monddood maken op vlak van moralen. Als zij denken dat men werkelijk niet deugt, dan heeft men voor hen niets meer te zeggen. Zij kunnen zich dan beter voelen dan zich op moreel vlak. Ze kunnen zich dan zichzelf prijzen omwille van hun morele superioriteit of zogenaamde morele superioriteit. Of ze kunnen verontwaardigd zijn. Hoe dan ook zullen ze zich vervreemden van zich.

En zo bepalen zij wie men is voor hen. Als men hen niet waardig is, krijgt men de straf van afwijzing of veroordeling. Als zij vinden dat men echter wel voldoet aan hun waarden, dan kan men de beloning krijgen en geprezen worden omdat men één is van hen. Het is dan een beetje als brood en spelen in naam van wat goed zou zijn.

Vaak is het natuurlijk niet zo extreem. De liefde wordt niet altijd geheel monddood gemaakt voor hen die ze eigenlijk wel wat verdienen. Maar als men het toch zo aanvoelt, wat blijft er dan over voor zich als men inziet dat men niet corrupt of kwaadaardig is?

Wat overblijft, is om zich los te maken van hen die zich niet moeten. En om zich los te maken van dat concept van de typische goedheid in zich die anderen kunnen stuk maken via hun afwijzing en veroordeling. Maar daarin kan ook genezing schuilen. Doordat men zich losmaakt van hen, kan men des te meer gaan steunen op zichzelf, onafhankelijk van hen. Omdat er niets anders zou overschieten voor zich. De kleinste flarden van vriendelijkheid daar waar ze misplaatst is, kan zich in een slaafse rol duwen waarin de eigen goedheid wordt ontkracht door de andere in hun oordeel. Dan toch wanneer hun oordeel zo fataal is voor zich. Zo kan men zich dan in naam van het goede vrij maken van hen. Al wordt men hierbij dan wel gedwongen tot die verandering en wording.

Het gevolg is dat men zou kunnen willen om even genadeloos te zijn om zij die men graag wilt zien, niets te misdoen als dat anderen genadeloos kunnen zijn naar zich, in hun afwijzing en veroordeling. Aldus, zo hard dat zij kunnen zijn naar zich, zo hard dient men te mijden dat men iemand die men graag ziet ook maar iets zou misdoen.

Iemand met narcisme zou mogelijk altijd beter kunnen willen zijn dan iemand anders. Omdat ze mogelijk vaak niet tegen hun verlies kunnen. En zo kunnen ze vast minder goed tegen hun verlies dan iemand anders. Maar dat kunnen ze vast vaak

heel moeilijk inzien omdat ze zichzelf als superieur zouden kunnen willen beschouwen. Dus ze zouden zichzelf kunnen prijzen ten koste van het inzien van de eigen gebreken.

Dit geeft aan dat de wil niet altijd getuigt van de realiteit. De wil kan verschillen van de realiteit. En dan lijkt het positief te zijn om meer in contact te komen met de realiteit.

Maar de wil kan wel getuigen van de realiteit. Als men bv. iets zou willen doen voor iemand uit liefde en de persoon waardeert dat, dan werd die wil werkelijkheid. En men was in die wil. Dus men werd zoals men was vanuit die wil.

Alleen kan men zo nooit volkomen zijn. Men kan niet volkomen worden volgens hoe men zou zijn vanuit de wil. Want dan zou men niets anders zijn dan die wil. Dat is heel moeilijk. Want men kan zo makkelijk is falen. En daarnaast wilt men mogelijk soms iets anders dan het vervullen van die wil.

Alhoewel... de wil die in overeenstemming is met de realiteit, is de wil waarmee men aansluiting zou kunnen willen vinden.

En dat kan gaan over simpele dingen. Als men bv. een tas koffie drinkt omdat men dat graag drinkt en omdat het zich wat actiever maakt en omdat het een aangename bezigheid is en omdat er slechts geringe negatief effecten zouden zijn, wel dan schuilt daar objectiviteit in.

En evenzeer kan het gaan over grootsere dingen. Al zijn die vaak moeilijker te bekomen.

De essentie is dat men ideeën die niet werken, achterwege laat. Of bijwerkt.

Omtrent wat moreel is, hier is wat lijkt te werken:

Men dient iets te doen dat goed is. Wat dat is moreel.

Men dient ook er zo goed mogelijk tegen te kunnen dat mensen zich de rug zouden toekeren, zich zouden pesten, veroordelen, zwart maken. Of het nu bedoeld is of onbedoeld.

Dit wilt eigenlijk zeggen dat er in de naam van goedheid een mijnenveld is ontstaan. Wel, dat mijnenveld dient men te kunnen weerstaan en overstijgen.

En dat lukt beter wanneer men zich niet in de sfeer van het goede gaat wentelen. Aldus, wanneer men geen Güt Mensch wenst te zijn. Wanneer jij wilt aanzien worden als iemand die goed is, dan ben jij immers die des te ontvankelijker en kwetsbaarder is voor het negatieve oordeel van iemand anders. Dus dat zou men des te meer dienen te mijden. Wat eigenlijk wilt zeggen: Doe iets goed als het zou werken, als jij het wilt vanuit jezelf zonder hiervoor als goed te willen aanzien worden.

Eigenlijk wilt het zeggen: het goede dient niet het resultaat te zijn. Men weet natuurlijk wel dat men dingen zou bekomen die men als goed zou achten, als men iets wilt doen vanuit een moreel standpunt. Maar men lijkt zich niet te moeten focussen op dat resultaat.

Zolang men zelf maar niet vervalt naar het immorele. Want dat lijkt wat idioot te zijn. De hele rechtvaardigheid door stout of ondeugend te zijn als bestrijding en zoete wraak voor wat onrechtvaardig is, is zelf vaak iets te snel beklonken. Dat lijkt niet te hoeven, ook al kan het zich bekrachtigen en ook al zou

men eigenlijk niet echt iets misdoen. Wie beseft dat hij goed is, dient die bekrachtiging niet nodig te hebben omdat het vertrouwen in de eigen waardigheid wel naar boven zou komen in zichzelf, ongeacht wat anderen denken. Men dient het voor zichzelf te weten.

Het gaat niet om u. Als iemand bv. gekwetst is omdat hij/zij denkt dat jij iets gedaan hebt dat niet hoort, dan kan jou dat kwetsen wanneer ze jou lijken te bekijken als iemand die niet deugt. Wel, het gaat niet om jou als jij zo niet bent zoals zij denken dat je bent. En evenzeer kon je zijn zoals hen, wanneer je in hun plaats was. Of dan toch medeleven vinden met hun reactie.

Maar als het zich diep raakt, als men voelt dat de liefde zich ontnomen wordt, dan zou het zich wel kunnen breken en pijnigen.

Terwijl men eigenlijk niet gescheiden is. Men is één. Min of meer. Want terwijl beiden gescheiden zijn door hun verdeeldheid, zijn ze eigenlijk misschien nog steeds samen, aan hetzelfde zeil trekkend. Maar dat kan men dan enkel zien wanneer het niet aanvoelt alsof de andere haast als jouw vijand is of als een vreemde is omdat hij/zij jou bekijkt zoals je dat totaal niet wilt.

En als het zo aanvoelt, dan kan jou dat de kracht ontnemen.

En wat het dan nog meer kan bemoeilijken, is wanneer er evenzeer mensen zijn die jouw reputatie onderuit willen halen. Omdat men dan tussen twee vuren staat. En ze wakkeren elkaar aan. En zo wordt men heen en weer geslingerd. En net

hierom kan het ook zo pijnlijk zijn als er mensen zijn die erop uit lijken te zijn om zich een slechte naam te geven.

Maar eigenlijk is er hier hetzelfde gaande: Het gaat niet om u als jij zo niet bent. Je hoeft je niet slechter te voelen dan dat je bent en je hoeft je niet minder liefdevol te voelen dan dat je was of bent. Beide vuren dient men te blussen.

Autoriteit gaat vaak gepaard met het principe van verdeel en heers. Als jij iets misdoet, dan kan jou dat kwalijk genomen worden. Hierbij kunnen andere mensen vanuit de autoriteit die zij wensen te handhaven, beweren dat men in fout is. En hun autoriteit zou moeten gelden. En als jij dan iemand benadeeld hebt, dan lijken zij zo op te komen voor diegene die benadeeld werd. Dat lijkt op zich mogelijk redelijk te zijn. Maar de kans bestaat dat diegene die een fout heeft gemaakt, het op dat moment niet goed beseft of een zekere controle over zichzelf verloor. De persoon kon er dan in zekere mate niet aan doen. En zal dan misschien niet al te gretig zijn om die autoriteit over zich te laten gelden. Omdat men zich immers verkeerd kan voorgesteld voelen.

En de arme persoon die jouw foute daad heeft ondergaan, is mogelijk ook niet gediend met die foute voorstelling. Of hij/zij wilt niet toegeven aan die voorstelling van jou. Zodat er verdeeldheid kan ontstaan. De persoon wilt niet toegeven aan die autoriteit. Of ze geven wel toe aan die voorstelling van jou als zijnde de waarheid. En dan is er ook verdeeldheid.

In beide gevallen bemoeilijkt het de situatie tussen elkaar, niet alleen omwille van de fout die je maakte, maar evenzeer

omwille van de autoriteit die zogenaamd zou moeten gelden. Wanneer zij jou laten lijken als iemand die niet deugt, dan is dat een poging om jouw stem te onderdrukken doordat zij de kans zien om via de uitoefening van autoriteit zich als deugzaam op te stellen, terwijl ze jou ondermijnen.

En zo wordt ook een andere optie bemoeilijkt, namelijk, dat men het zou goed maken naar elkaar. En dat is net het tegenovergestelde van verdeel en heers.

Mensen moeten de strijdbijl begraven en vergeten waar hij is.

Autoriteit kan orde scheppen. Maar het is niet de ultieme oplossing. Men hoort niet toe te geven aan zulke autoriteit. Men hoort zich niet te laten onderdrukken. Men hoort samen te komen, al was het maar in gedachten, tegen dat wat fout is. Niet om zich beter te voelen dan iemand anders. Maar om te tonen dat men niet akkoord gaat met de onrechtvaardigheid.

En men dient misschien ook de Hemelse Leegte te vinden. Waar men de hele strijd vergeet. Waar men er los van staat. Los van de hele dialectiek en de hele strijd en conflicten. Omdat men de oplossing reeds zou weten zodat men de discussie niet hoeft aan te gaan. En omdat men niet langer zou geprovoceerd kunnen worden om te denken dat men niet zou begrijpen wat men reeds begrijpt.

In de naam van goedheid worden mensen getraumatiseerd. De één zijn trauma is de ander zijn brood. Het kwaad spreken kan harten kwetsen, verwonden. En zelfs trauma's verspreiden. Niet enkel een oog om een oog maar ook trauma's om

trauma's. En het is moeilijk om iedereen te genezen die lijdt omwille van iemand anders, mogelijk omdat ze kwaad spreken over jou.

De wereld is als een krankzinnige baarmoeder die mensen laat lijden. Die de hoop in de liefde en goedheid transformeert in een donkere ellende waarin genezing buiten handen lijkt.

De tweede geboorte is om de navelstreng door te knippen. Om de wereld te zien maar om genezen te zijn. Om het los te laten omdat het eigenlijk... misschien toch niet ging om wie jij bent.

De fenomenologie van liefde en pijn. Pijn scheidt zich af. Zoals een teen die men ergens tegen stoot en de teen voelt zoals men niet wilt dat die teen voelt. Dat is de scheiding. Men wilt niet dat het lichaam zich zo voelt. Maar het voelt zo.

Zo is het ook met emotionele pijn. Het kan zo hard aankomen dat men voelt dat men niet kan zijn zoals men wilt zijn. Alsof een deel van zich niet kan zijn en gedwongen en gekweld wordt door overmacht. Zoals een bijl die in een stuk hout hakt. Het hout is daarom niet in twee. Maar kan voor een deel gespleten zijn. Men voelt dat het nog aan elkaar hangt. Maar niet zoals men wilt. En dat is de pijn. Men is beide. Men is diegene die men niet kan zijn, terwijl men dat niet wilt. En men is ook diegene die dat ervaart. Alsof men een deel van zichzelf moet loslaten. Omdat het niet lukt om zo te zijn. Maar men wilt dat niet. Omdat het niet de eigen keuze was.

Liefde kan als een toevluchtsoord zijn. Als men voelt dat men niet kan zijn en pijn ervaart, dan is er misschien iemand

waarbij men wel voelt dat men kan zijn zoals men wilt zijn. Men vlucht van de pijn maar men kan evenzeer genezen. Men kan evenzeer een stuk van zichzelf terugvinden omdat men bij die persoon wel kan zijn zoals men niet kon zijn bij anderen.

De kwetsbaarheid die er reeds is, kan weliswaar des te harder een nieuwe kwetsuur laten ontstaan in de foute omstandigheden, omdat men reeds kwetsbaar was. Maar evenzeer kan in de juiste omstandigheden, de genezing des te meer aankomen omdat men kwetsbaar was... maar genade kende.

Soms kan men echter zichzelf niet terugvinden. Soms dient men te veranderen. En dat kan ten goede zijn. En dan kan men pijn ervaren omdat men zichzelf niet wilt loslaten. Maar eens men toch loslaat, omdat men niet anders kan, dan kan men ineens anders in het leven gaan staan. Zo kan men ontsnappen aan gedrag dat misschien toch niet werkte. Immers, dat men gedrag had dat zich te kwetsbaar maakte, kon er immers toe lijden dat men pijn kon ervaren. Soms leert men op pijnlijke wijze inzien dat men niet kan zijn zoals men wou zijn, dat is de scheiding en dan ontstaat er enige bereidheid om te veranderen. De verandering die men zou doorgaan zou als een ontdekking kunnen zijn. Men leert begrijpen dat men anders in het leven wilt staan. Anders dan dat men voorheen voor ogen had gehouden of zelfs voor ogen kon houden. Soms wordt men op zo'n wijze waarvan men zelfs niet wist dat men het niet wist dat men zo kon zijn. En ineens ziet men iets nieuw. Een nieuwe manier waarop men kan zijn. En dan kan men de genezing en liefde ervaren die gepaard gaan met die verlossing. Hier is het dus alsof men die blok hout, half aan elkaar hangend, waarneemt. Dat is wie men is. Dat is wie men

was. En men laat het los. Maar men laat zichzelf niet los. Men verandert maar men neemt evenzeer zichzelf mee in die geëvolueerde gedaante.

Liefde kan zich afhankelijk maken. En dat kan zich doen lijden. Men geeft zichzelf in de liefde. En als men wordt afgewezen, dan is het alsof men er zichzelf in verloor.

Soms zal men zich afwijzen omdat ze vinden dat je niet goed genoeg bent. Maar evenzeer kan dat ertoe leiden dat men niet wilt opgeven om zichzelf te bewijzen. Om de liefde niet op te geven, daar waar men ze wilt geven. Om zich toe te wijden omdat het waardig zou zijn. Om liefde en vertrouwen te vinden in zichzelf omdat men zo zou zijn. Om de liefde te herontdekken. Om te zien waar de liefde voor zich wel overeind blijft naar zich om wie men zou zijn voor hen. Zo leert men de liefde op hernieuwde wijze ervaren. En zo leert men herkennen wat voor liefde men wilt. Het is die liefde die zich niet laat vallen maar die net in zich blijft geloven. Dat is de liefde die zich opent voor zich.

Goed genoeg zijn en herkennen dat men goed genoeg is voor zichzelf. Dat kan een bevrijding zijn. Sommige mensen vinden zich al te snel goed of goed genoeg. Anderen zien hun eigen gebreken. Ergens in het midden lijkt een oase te zijn. Waarin men kan inzien dat men goed genoeg is... omdat men het werkelijk zou zijn.

Hegel en anderen leken honderden jaren geleden al iets begrepen te hebben. En dat is de gedachte van de these,

antithese en dan haar synthese. Stelling, tegenstelling en de synthese.

Links en rechts in het politiek spectrum geven dat aan. Voor mij is de essentie van rechts, dat ze autoriteit minnen. Ze zijn voor autoriteit. Links is eerder tegen autoriteit. Dit is voor mij het uitgangspunt.

Autoriteit kan orde geven. Te veel autoriteit geeft indoctrinatie, paranoia en orde ten koste van heilzame vrijheid. Daarmee dat de autoriteit nodig is. En de vrijheid ook. Links en rechts zijn nodig.

Doordat ze tegengesteld zijn, kunnen ze functioneren volgens hun tegenstelling als these en antithese.

Autoriteit werkt volgens het principe "verdeel en heers". De autoriteit doet zich hierbij normaal gezien voor als datgene dat deugdzaam is. Eenieder die niet meegaat met die autoriteit kan dan als negatief beoordeeld worden. Dat is het principe van verdeel en heers. Het probleem dat zich kan voordoen, is dat de autoriteit misschien niet zo deugdzaam was. Dus is er een reden om haar te bestrijden. En links kan die rol invullen. En zo kunnen ze weggaan van die autoriteit. En een tegenbeweging maken. Maar rechts wilt daarom nog niet al te zeer ingeven aan links. Ze willen geen utopie zonder autoriteit omdat die mensen autoriteit minnen. Dus gaan ze op zoek naar nieuwe vormen van autoriteit. Maar zo evolueert het en kan er vooruitgang zijn.

De kwestie is dat autoriteit iets lijkt te zijn dat eindig is, ideaal gesproken. In de ideale wereld lijkt er niet veel autoriteit nodig te zijn. Men kan bv. muren of prikkeldraad bouwen rond een

land. Dat is verdeel en heers quasi zo letterlijk als het kan zijn. Maar migratie lost zichzelf op wanneer er in elk land een goede levensstandaard zou zijn. Dus die muren en prikkeldraad zijn geen utopie. Allesbehalve. En het valt uiteraard sterk te bevragen of men nu muren of prikkeldraad zou hoeven te bouwen, nu migratie nog in grote mate voorkomt.

Als de politiek zou werken, dan zou men komen tot de synthese. En de synthese ligt in het centrum van het politiek spectrum. Want de synthese is links noch rechts. These noch antithese. Dus als men daar niet zou geraken, dan is er iets mis.

De dialectiek dient voort te gaan. Zoals de immer wijze Noam Chomsky aangeeft, is er in de VS een verschuiving naar rechts. De democratische partij doet zich voor als links of linkser. Maar ze is niet zo links. Ze wilt ook autoriteit. Ze bevecht natuurlijk geen corporaties. Evenzeer doen ze aan genderpolitiek. Ik weet niet in welke mate dat de democratische partij dat werkelijk opneemt, maar het idee is dat gender een social constructie is, of zoiets. Wat niet helemaal waar is want een man die veel testosteron aanmaakt zal grote moeite hebben om zich vrouwelijk te kunnen voelen. Maar ze lijken een stukje waarheid te willen. En daarmee willen ze een stukje autoriteit.

Dat is ook zo met het argument dat er meer als 2 genders zouden zijn. Weet ik veel... ik denk dat het gewoonweg onnodig is. De gedachte dat een transgender een ander gender zou worden aangewezen dan datgene waarin ze zich thuis voelen en herkennen, wordt al snel gruwel. Maar als links niet

zou opkomen voor hen en als rechts ook niet die rol zou invullen, dan stopt het. De dialectiek stopt omdat er niet langer een these en antithese is.

En dan ontbreekt er mogelijk iets aan de democratie. Zoals slimme mensen die het doorzien en aangeven wat er fout is.

Nu, de synthese is er niet slechts in de politiek maar ook in de mens zelf. Wat voor mens is de synthese tussen een linkse mens en een rechtse mens? Het idee ligt vast buiten bereik. Omdat de tegenstellingen niet helemaal verdwijnen. Zelfs na een synthese, duiken er nog nieuwe tegenstellingen op. Maar er lijken hints te zijn, voor mij.

De autoriteit, de disciplinerende, staan een mens toe om aangepast te zijn aan de bestaande cultuur met al haar normen. Maar het valt te bevragen of dat een goed idee is. Of het een goed idee is om mee te lopen. En of het een goed idee is om de dingen niet anders te kunnen zien zoals je het hebt aangeleerd gekregen. Of het een goed idee is om het als een eindresultaat te zien dat je je kunt en wilt gedragen zoals je het hebt meegekregen...

Maar zonder autoriteit, hoe goed je het ook kunt bedoelen, kan je geconfronteerd worden met alle autoriteit. Men leert aan dat de cultuur haar eigen zeg heeft. En het is niet jouw zeg.

Eén synthese kan zijn, benadert van iemand uit het linkse spectrum, is dat men aanleert om een eigen wil te hebben. Dat men de cultuur en de mensen erin leert kennen en dat men niet ingeeft aan hun autoriteit omdat het zich niet ligt. Dat men zichzelf aanleert om niets te doen dat zich eigenlijk niet ligt. En om evenzeer niemand iets te willen misdoen omdat het

zich ook niet ligt. Omdat men begrijpt waarom vanuit zichzelf. Zodat er geen autoriteit nodig is, of heel weinig, om zich op het juiste pad te houden. Maar dat men evenmin zich gedraagt als een Gutmensch, goed willen zijn, zelfs wanneer men de uitbuiting ondergaat in het gelijk van anderen, zoals hun autoriteit het voor hen rechtvaardigt, mogelijk omwille van hun blindheid door de oogclappen die ze hebben meegekregen en kunnen prijzen, tot hun eigen winst en verlies. De eigen winst en verlies van beiden, dat dient te stoppen. En dat kan wanneer men losbreekt. Wanneer men stopt met alles te ondergaan. Maar zonder zichzelf te verliezen in banaliteit. Het is zoeken naar bevrijding. Naar een wil waarin men zichzelf kan vinden, hernieuwd, maar niet verloren. En in die wil is er impliciet, autoriteit. En dat is dan misschien een synthese.

Edmund Husserl zag het idee van fenomenologie als het ontdekken hoe men in elkaar zit door het zorgvuldig na te gaan via het eigen bewustzijn. Tot op zekere hoogte lijkt dat niet zo moeilijk te zijn. Pijn kan zich verscheuren. In het Engels zegt men: "It tears me apart". Of zoals een blok hout die gekliefd wordt maar die nog aan elkaar hangt. Men wilt de mooie ongekliefde blok zien maar men voelt en ziet mogelijk iets anders. Het valt niet uit elkaar, men wordt niet helemaal verscheurd, want dan zou de pijn vast gedaan zijn. Men blijft aan elkaar hangen maar de scheur is er.

Als men bv. faalt, dan ervaart men zich anders dan dat men zich wilt ervaren. Dat zou pijn kunnen creëren. Men weet misschien dat men niet diegene is zoals men was tijdens dat gefaalt. En toch was men het ook wel, want men faalde. Er

ontstaat een scheiding. Misschien ook op vlak van de stroming van signalen langs de neuronen. En die scheiding kan de pijnreceptoren prikkelen.

Pijn is een negatief gevoel. Wat aangeeft dat een scheiding niet gewild is.

Genezing, zoals bv. via liefde, men voelt zich opgevangen. Men kan meer weer zijn zoals men wilt zijn. Het is een positief gevoel. Eenheid in zich lijkt positief te zijn voor zich omdat het positief aanvoelt. Men lijkt zo te zijn afgesteld.

Iets dergelijks lijkt ook plaats te grijpen omtrent vrijheid. Een gebrek aan vrijheid voelt negatief. Het gevoel dat men vastzit, dat men ergens niet uitgeraakt. Dat voelt negatief. Heeft misschien iets te maken met deprivatie. Vreugde, dat vaak ontstaat in spontaniteit, bij een zekere verbazing, voelt positief aan. Terwijl er een zekere bevrijding mee gepaard lijkt te gaan. Om iets hernieuwd te zien, is bevrijdend en voelt positief aan. Dus ergens lijkt het systeem ook vrijheid te waarderen.

Soms lijken mensen één van beide, vrijheid of eenheid, te verkiezen ten koste van het andere. Controle uitoefenen kan bij momenten voldoening geven. Men kan voelen dat er een eenheid is. Men bekommt dan wat men wilt bekomen en men kan dan zichzelf als dusdanig zien. Evenzeer kan er ook een zekere deprivatie zijn. De strengheid, de striktheid, beroofd van een positief gevoel, misschien af te lezen op het gezicht. Iemand die controle uitoefent, ontzegt zich vrijheid.

Het tegenovergestelde lijkt plaats te grijpen bij bv. uitstelgedrag. Men stelt controle uit in ruil voor vrijheid. Men voelt zich één wanneer men kan doen wat men wilt doen.

Maar er ontstaat ook verdeeldheid omdat men kan inzien dat men niet kan bekomen wat men eigenlijk wou bekomen.

Zo heeft men al een these en antithese, uitstelgedrag versus controle, een dialectiek gerelateerd aan hun verschillende werking van hun hersens.

Wij zijn met elkaar verbonden. Cancel culture, lijkt bv. eenheid en vrijheid voor de ene groep te zijn ten koste van de eenheid en vrijheid van diegene die gecanceld wordt.

Blijvende genezing is daarom soms moeilijk te bekomen. Die controle is er misschien vaak niet. Controle loslaten kan daarom als een soort genezing zijn. Om het eigen systeem los te maken door het niet gebonden te laten zijn aan anderen. Dat is ook wat kinderen voor een stuk lijken te doen.

Gutmenschen willen de liefde vanuit zichzelf, het is niet iets dat ze slechts volgen, maar als ze die niet kunnen krijgen, dan kunnen ze het anderen gaan kwalijk nemen of hen mijden. En zo willen ze geregeld alsnog autoriteit, impliciet, omdat de andere verondersteld wordt om te volgen... of... men krijgt hun oordeel over zich.

Ik heb zulke fouten zelf ook gemaakt. Maar dat maakt het niet minder waar.

Echter, het is niet dat men de liefde moet achterlaten. Maar eens men zelf heeft gemerkt dat de liefde niet altijd werkt, dan zal men ze alsnog niet altijd willen volgen zoals men dat voorheen deed. En dan kan men meer uitkomen bij liefde die men heeft voor anderen, maar zonder hen te volgen. En om dan te doen wat goed is voor zich, vrijer, maar omdat men dat

zelf zou willen vanuit liefde voor hen, zou men hen zelf sparen opdat ze met uw gedrag kunnen omgaan en zo zullen ze misschien zelf ook meer vrijheid omarmen. Het gaat afhankelijkheid tegen.

En daarnaast is er ook de conclusie... links en rechts willen beiden autoriteit.

Het leven is een geschenk, het gaat meer om te krijgen dan om te geven. In de liefde verliest men zichzelf omdat hoe men zich geeft, moeilijk kan ontvangen worden door anderen. En zo speelt men zichzelf dan kwijt. Of moet de andere het voor zich opvullen. Enkel de liefde die men zelf kan geven aan zij die er open voor staan vanuit hun liefde, werkt.

Zichzelf kunnen geven, is misschien beter dan zichzelf vinden. Maar zichzelf vinden, is beter dan zichzelf kwijtspelen (wanneer men dan zichzelf wou geven).

“Goed en stout” zitten met elkaar in een complot. Hierbij worden mensen verstoten. Niet enkel zij die o zo slecht zijn, maar ook diegene die best goed zijn, kunnen verstoten worden. Of omarmd worden in een verkeerd oordeel, waarbij “stout” zich als goed voordoet, en goed niet beter weet.

Zowel liefde als onmacht kan de openheid geven tot wat schadelijk is voor zich. Zo lijken we in elkaar te zitten. Onze “natuur” staat zeker kwaadaardigheid toe. En dus evenzeer de ongewilde blootstelling aan die kwaadaardigheid.

Mensen zijn op zoek naar “leven” en zullen onbewust neigen om te oordelen op die manier dat hun eigen leven voedt, zeker wanneer hun eigen leven onder stress is. Dat is dan onderliggend aan hun moralen.

Mensen handelen vanuit een geloof. Iemand die bv. goed wilt zijn, zal geloven in die goedheid. En in zichzelf als iemand die zo wilt zijn.

Als je gelooft dat je geen vrije wil hebt, dan kan dat psychologische gevolgen hebben op uzelf.

Niemand weet waartoe men in staat is. Vast geen vrije wil. Maar als je niet probeert om het na te streven, met een dosis irrationaliteit, dan ben je het kwijt.

Men is de “geest in de machine”. Maar wat is de machine?

De machine is de conditionering, de impulsen, het onderbewustzijn. Het hele systeem waaraan men vast kan hangen.

Maar wat dan met de bestuurder in de auto? De zelf in het lichaam? De geest in de machine?

Wel, men is beide. Ook al wil dat lichaam, die machine, daarom niet wat men zelf wilt.

Om zich los te maken, kan men de verbeelding opzoeken. De verbeelding is immers te associëren met de bestuurder, met de geest, met het bewustzijn, met datgene dat kijkt.

In de verbeelding maakt men zich los van de machine. Men gaat niet in op het lichaam. Wat niet wil zeggen dat men er geen rekening mee moet houden... zeker wel. Men kan natuurlijk niet eender doen wat de eigen verbeelding zich zou aanraden om te doen. Het lichaam zou negatief kunnen reageren. En de kracht van de verbeelding is vast niet oneindig.

Dus men dient te luisteren naar zichzelf. En niet naar de 'ik' of het ego. Het ego weet niet wat goed is voor zich omdat het wilt wat het ego wilt. Men dient te weigeren om ernaar te luisteren. Maar men mag natuurlijk wel zoeken naar de mogelijkheden die men vanuit het ego bekomt.

Om daarna weer meer naar de verbeelding te gaan, verbeelden wat zou werken of niet zou werken voor zich. Om zo meer in lijn te komen liggen met zichzelf.

Dat is de uitdaging. Om te achterhalen wat zou kunnen werken voor zich. Welke beslissing men echt zou kunnen willen, ook al kan elke beslissing natuurlijk moeilijkheden meebrengen. En om dan de stap in het onbekende te nemen door het ook daadwerkelijk te doen.

Het is niet dat men het lot kan omzeilen. Het lot speelt met uw voeten. Maar men kan ook met de voeten van het lot spelen.

Te veel wil uitoefenen... en men loopt vast zichzelf voorbij. Te weinig wil en men is misschien te passief voor zichzelf.

In de verbeelding gaat men na wat mogelijk is. In de meer pure verbeelding gebeurt dat met minder beïnvloeding van het

lichaam, de machine. En ook met minder beïnvloeding van de omgeving. In een moment van creatie, twee gedichten.

Het niets

Geen woord over

Nul creativiteit

Leegte, complete

waanzin en redelijkheid

articulerend, een verlossing

van creativiteit

nog steeds onbestaande, onbekend

iets in de leegte van mijn perceptie

geboren in woorden waar ik niets van snap

Ik kan creativiteit niet kennen

onbekend, niet onbemind

het liefhebben van wat ik niet ken

zo triest, zo verzonken

emotie, duizend keer verkeerd beklonken

hoe kan ik zelfs mezelf kennen?

Datgene waarvan ik niet weet hoe het kan zijn

Weer laten verdwijnen, opnieuw verrijkt

In de herkenning van wat bezwijkt

Het stroomt, het stroomt
Geef controle op
Je wilt, je wilt, je wil is op
Het stroomt, het stroomt tegemoet
Creatie, het doet me goed
De aard van het beest, de aard van de geest
Onbekend, wat ik schrijf
Ik weet niet hoe, ik heb geen blijf
Het leven komt uit mij, nog een keer
Even blij, even vrij, uitnodiging tot meer

Het vreemde is dat men niet verdwijnt wanneer men de controle over zichzelf loslaat. Men vindt zichzelf terug.

Dat wat geweten is door zich, vormt een geheel. Leven volgens een wil die probeert te bereiken wat men reeds kent, kan zich afschermen van wat men niet kent. Dus terwijl men zo vrijheid wilt door te bereiken van wat men wilt en kent, sluit men zich af van wat men niet kent. Natuurlijk heeft zulke wil wel zijn functie. Maar er is ook een andere functie, namelijk, door het onbekende tegemoet te gaan, zoals in creativiteit.

Als je alles reeds wist, dan was het leven evenzeer miserabel. Je zou snakken naar het onbekende. Gebrek aan vrije wil? Wees gerust, op zijn minst zal je af en toe in staat worden tot

dingen waarvan je zelfs niet kon weten dat je ertoe in staat was.

De kunstenaar is een filosoof, brekend met structuur, in openheid van interpretatie, in een antithese met de analyse van andere filosofen.

Je moet niet goed willen zijn maar je mag wel geloven in jezelf zoals je wilt geloven in jezelf, zeker wanneer de persoon waarin je wilt geloven eigenlijk goed is.

Dat is de truc, om wat gebeurd is los te laten, zodat het zich niet langer kan beïnvloeden. Zo ontstaat er een leegte. En die leegte kan men meteen opvullen met een beeld van zichzelf waarin men wilt geloven opdat dat de oorzaak wordt van het eigen gedrag. En dan kan men ook nog een omgeving opzoeken die ook vrijer is en leger is van foute beïnvloeding. Opdat die omgeving in lijn zou liggen met zichzelf.

Het kind staat symbool voor het potentieel tot iets dat beter zou zijn. Dat is de aspiratie die vele ouders hebben. Ze willen hun kinderen opvoeden... en het stiekem misschien beter doen dan hun ouders of andere ouders het zouden doen of gedaan hebben. Maar het gaat meestal helemaal niet over een poging tot superieur gedrag. Het gaat vooral om een onschuldig en deugdzzaam verlangen om vanuit hun liefde hun kind te laten opgroeien op een mooie wijze.

Natuurlijk, dan treedt de realiteit wel is binnen en lukt het niet zo goed als dat men het allemaal wou zien.

Maar dat symbool is op zich wel betekenisvol, ook wanneer het helemaal niet over kinderen gaat. Mensen kunnen gelijkaardige gevoelens hebben bij het schrijven van een boek omdat ze denken dat het boek iets zou bijdragen. Het boek is dan een beetje als hun kind. Zelfs dit boek is dat een klein beetje.

Maar het is nog veel ruimer dan dat. Het kan evenzeer gaan over de economie, over het hele systeem. Kunnen we het systeem verbeteren opdat het zich juister zou gedragen naar ons, zodat we er allen in de toekomst bij zouden winnen?

En dat is natuurlijk in principe mogelijk. Men kan bv. het financiële systeem meer reguleren opdat er een kleiner risico zou zijn op een economische depressie, enz.

Ergens is die hele wereld wel een beetje ons kind. Alleen lijkt dat kind evenzeer geregeld verzopen te worden. Het kapitalisme biedt veel. Maar ook veel miserie. En dat blijkt hardnekkig te zijn omdat vele veranderingen moeilijk door te voeren zijn, dan toch zeker op korte termijn.

En ondertussen lijken we onszelf misschien ook een beetje te verzuipen. We zijn mogelijk verknocht aan entertainment en evenzeer aan dat systeem waarvan men niet lijkt te kunnen ontsnappen.

Een uitweg, in zoverre die mogelijk is, is om zelf de wereld een beetje symbolisch als kind te benaderen, door een bijdrage te doen aan de wereld die men wilt zien. En dat kan betekenen... doe mee aan die positieve stromingen binnen het

systeem. Maar het kan evenzeer betekenen... doe mee aan die positieve stromingen die zich een beetje buiten dat hele systeem bevinden.

De dood lonkt. Hopelijk nog niet voor meteen. Maar ze lonkt toch. En wat zou er gebeuren wanneer men weet dat de dood nabij is?

Wel, ineens worden vele dingen irrelevant. De conflicten die men had, de dingen die men nog wou bereiken, de dingen waar men zoveel tijd aan besteedde... ineens lijkt het allemaal opzij geschoven te worden. Alsof het allemaal niet zo belangrijk was als dat men voorheen dacht. Een beetje alsof het allemaal een toneel was dat ineens dreigt op te houden.

Maar vrees niet. Men kan het nu reeds beseffen. En in plaats van angst... zou men net meer op de dood kunnen berusten. Men weet dat het toneel eens dreigt te stoppen. Als het zover is... kan men eerder de bevestiging vinden. Want men wist het al. Maar zonder dat toneel... lijkt het eerder als wachten op de dood. Wat evenzeer als een geruststelling kan zijn. Alleen... misschien wat te passief. Het toneel mag ook lonken.

Een nieuw begin. Vrijgevochten van zichzelf. Wat goed is, is een geschenk om te nemen. Echter, goedheid verraadt ook zichzelf. Uit goedheid of zogenaamde goedheid wordt vele schade aangericht. Moraliteit verraadt zichzelf. Maar zulke moraliteit is dan ook niet moreel. De perfecte samenleving, is diegene waarin men zelf kan leven. Maar leven dient men uiteindelijk zelf te doen. Men dient er zelf iets van te maken.